

Techniky měření a interpretace IČ a Ramanových spekter *(základy vibrační spektroskopie trochu jinak)*

Pavel Matějka

Pavel.Matejka@vscht.cz

Ústav analytické chemie

VŠCHT PRAHA

Úvod

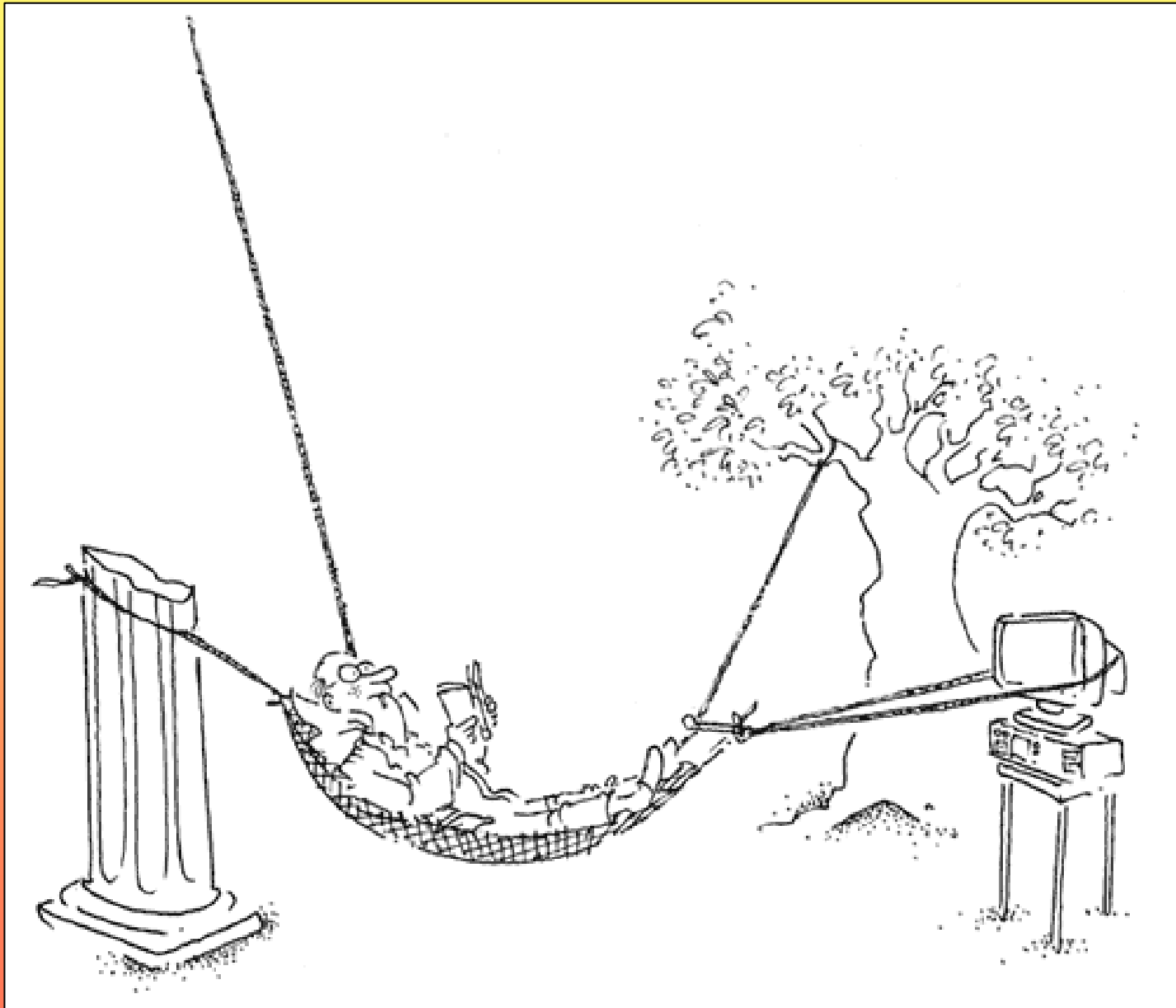
- závislost spekter na periodickém pohybu

Každá čára vibračního (IČ, Ramanova) spektra
je svými vlastnostmi závislá
na počtu a hmotě společně kmitajících atomů
molekuly,
na jejich prostorovém uspořádání a
na vnitřně molekulovém silovém poli.

Prof. Dr. Arnošt Okáč

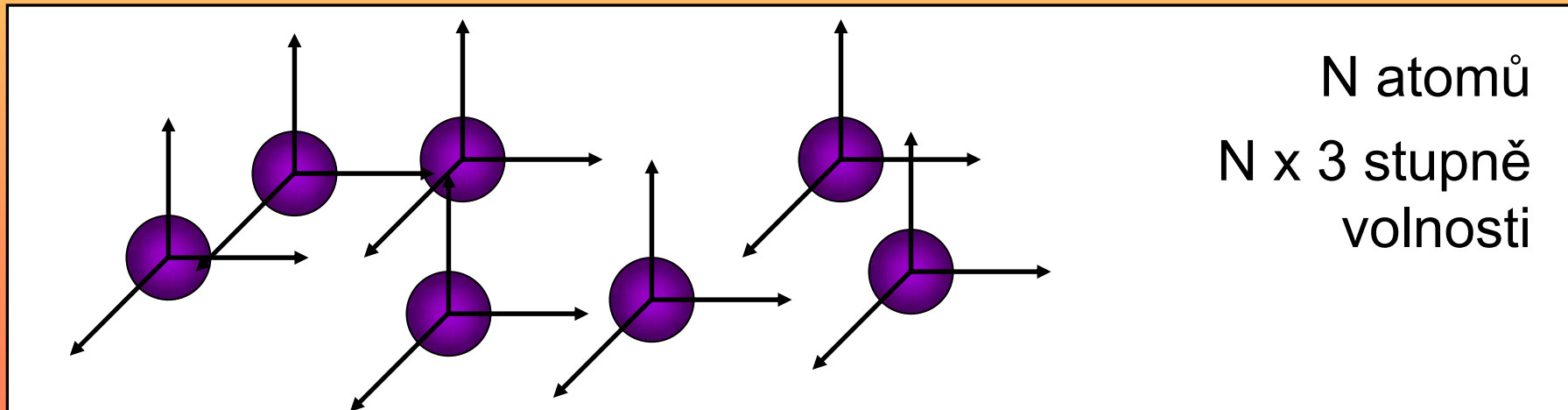
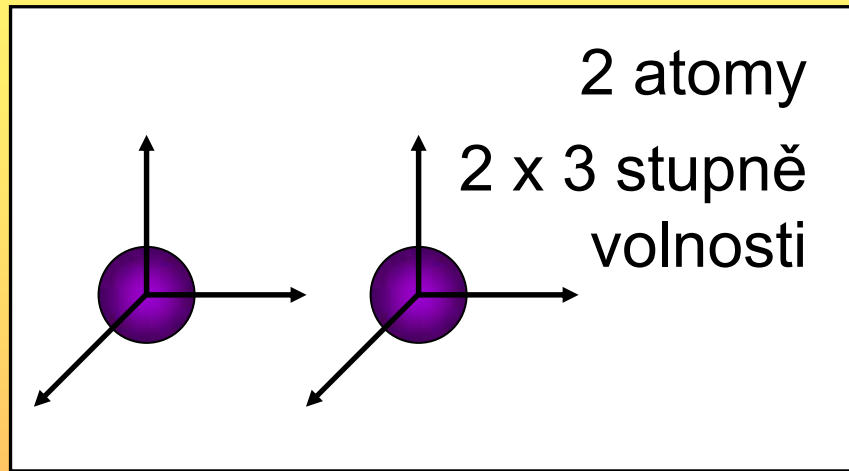
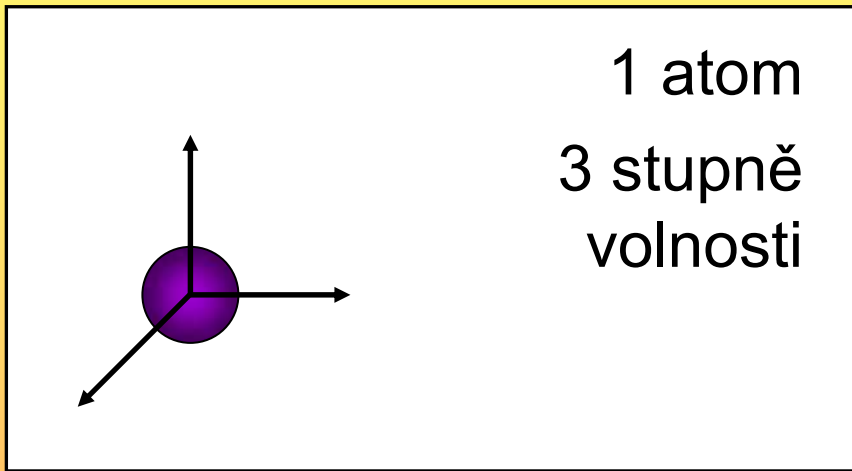
***Výklad k základním operacím v chemické analýze
JČMF 1948***

Pohyb v prostoru

Pohyb v prostoru

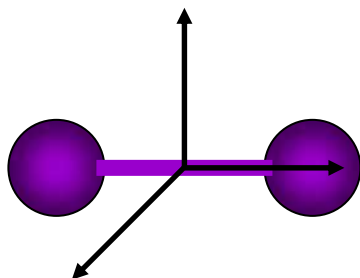
volné částice – translační pohyb

Pohyb v prostoru

vzájemně vázané částice

2 atomy spojené vazbou - LINEÁRNÍ MOLEKULA

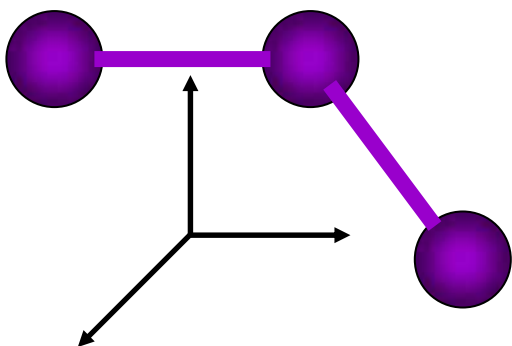
2 x 3 stupně volnosti ~ 6

JEN 3 translace těžiště

2 stupně volnosti - rotace molekuly

1 stupeň volnosti – vibrace – periodický pohyb

3 atomy spojené vazbami - LOMENÁ MOLEKULA

3 x 3 stupně volnosti ~ 9

JEN 3 translace těžiště

3 stupně volnosti - rotace molekuly

3 stupeň volnosti – vibrace

Pohyb v prostoru vázané částice

N atomů spojených vazbou - LINEÁRNÍ MOLEKULA

$N \times 3$ stupně volnosti $\sim 3N$

JEN 3 translace těžiště

2 stupně volnosti - rotace molekuly

$3N - 5$ stupňů volnosti - vibrace

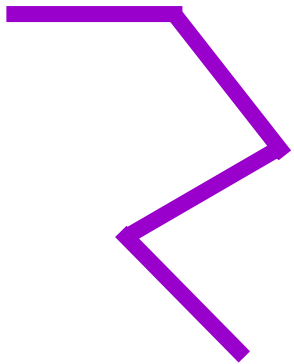
N atomů spojených vazbou - LOMENÁ MOLEKULA

$N \times 3$ stupně volnosti $\sim 3N$

JEN 3 translace těžiště

3 stupně volnosti - rotace molekuly

$3N - 6$ stupňů volnosti - vibrace

Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

TYPY VIBRACÍ

- VALENČNÍ - změna délky vazby (vazeb)
- DEFORMAČNÍ - změna vazebných (příp. torsních) úhlů
  - nůžkové, deštníkové, kývavé, vějířové, kroutivé

» SYMETRICKÉ

» ANTISYMETRICKÉ

» ASYMETRICKÉ ?

* ROVINNÉ

* MIMOROVINNÉ

Pohyb atomů v molekule

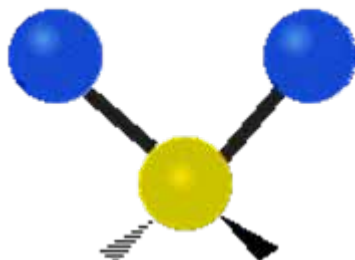
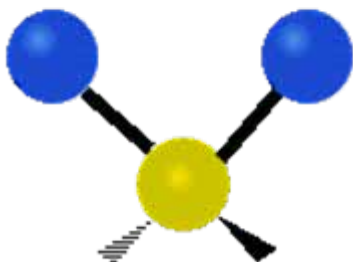
VIBRACE

TYPY VIBRACÍ

- VALENČNÍ – ZMĚNA délky vazby/vazeb

» SYMETRICKÁ

» ANTISYMETRICKÁ

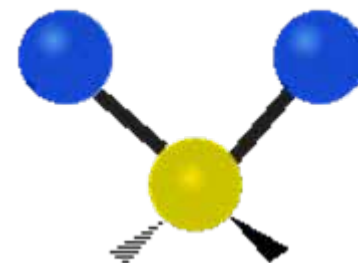
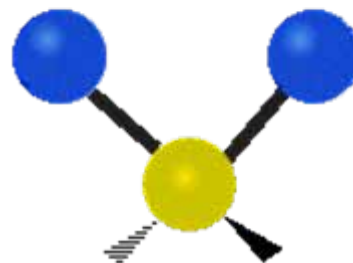
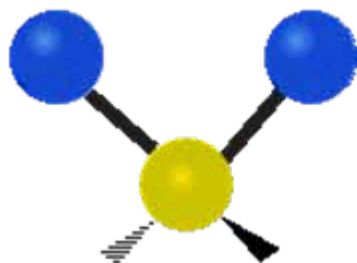
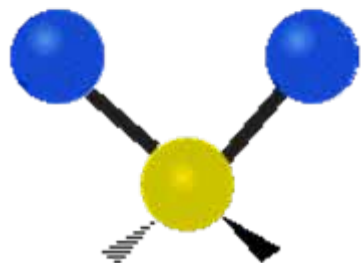

Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

TYPY VIBRACÍ

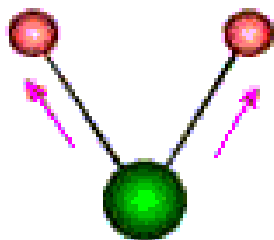
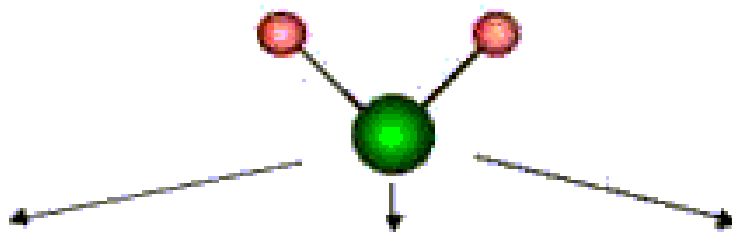
- DEFORMAČNÍ - změny úhlů (vazebné úhly, torsní úhly)
- nůžková, kolébavá, kývavá, kroutivá

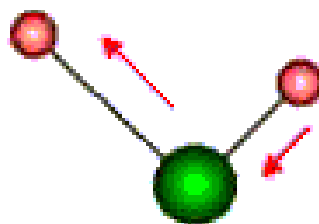
Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

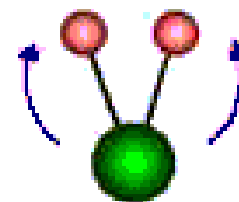
TYPY VIBRAČNÍCH POHYBŮ

**symetrická
valenční**

**antisymetrická
valenční**

**deformační
nůžková**

Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

POPIS VIBRACÍ

FREKVENCE

- klíčová informace pro **STRUKTURNÍ ANALÝZU**

* HMOTNOST ATOMŮ, SÍLA VAZEB

- **ROZKMIT**

- **KŘIVKA POTENCIÁLOVÉ ENERGIE**

  - › **HARMONICKÝ OSCILÁTOR**

  - › **ANHARMONICKÝ OSCILÁTOR**

    - » **VALENČNÍ VIBRACE**

    - » **DEFORMAČNÍ VIBRACE**

- **SADA STAVŮ - ENERGETICKÝCH HLADIN**

Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

TEORETICKÉ VÝPOČTY VIBRAČNÍCH MODŮ

- **KVANTOVĚ CHEMICKÉ VÝPOČTY**

- *ab initio*

- *empirické*

- * ROVNOVÁŽNÉ POLOHY ATOMŮ

- * HMOTNOST ATOMŮ

- * SILOVÉ POLE MOLEKULY (SÍLA VAZEB)

- **APROXIMACE PŘI VÝPOČTECH**

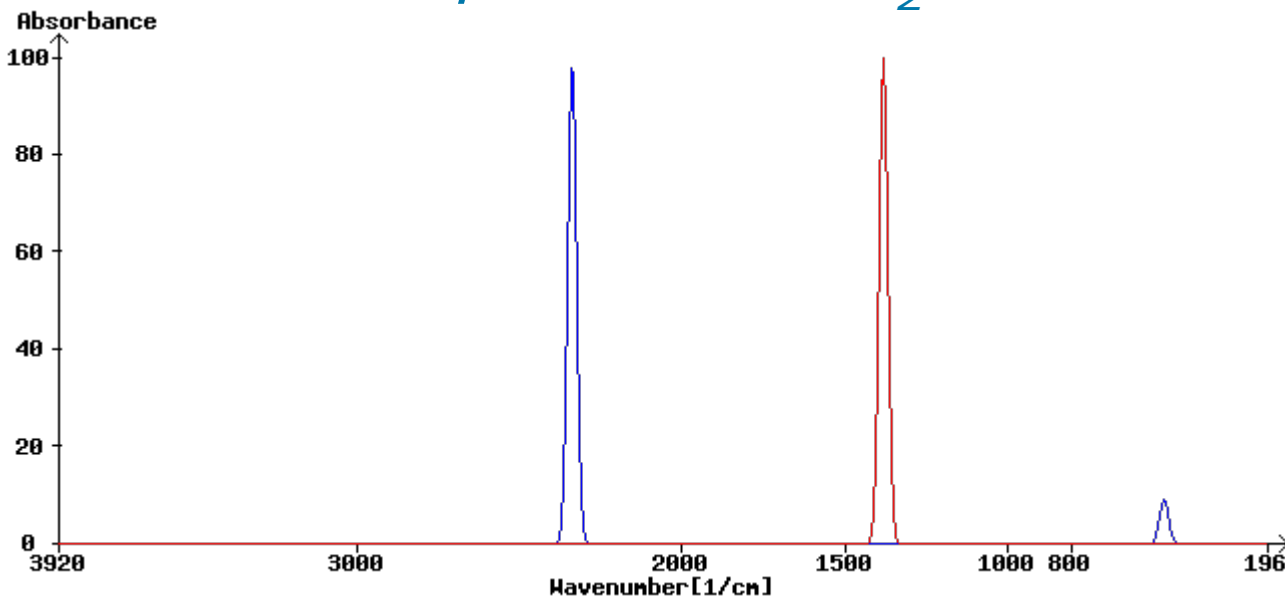
- VLIV RŮZNÝCH TYPŮ INTRA- A INTER-MOLEKULÁRNÍCH INTERAKCÍ

Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

TEORETICKÉ VÝPOČTY VIBRAČNÍCH MODŮ

IR/Raman Spectra of CO₂

IR:	calculated (3557 data points)	Structure:	CO ₂	<chem>O=C=O</chem>
Origin:	Vamp7.0	Method:	PM3	
Author:	WWW daemon apache	Date:	2005-09-05 14:38:02	
From:	3920.0 [1/cm]	To:	196.0 [1/cm]	
Xunit:	[1/cm]	Yunit:	Absorbance	

Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

TEORETICKÉ VÝPOČTY VIBRAČNÍCH MODŮ

IR/Raman Spectra of CO₂

Normal Vibrations:
Click on the wave number to see corresponding 3D normal vibration

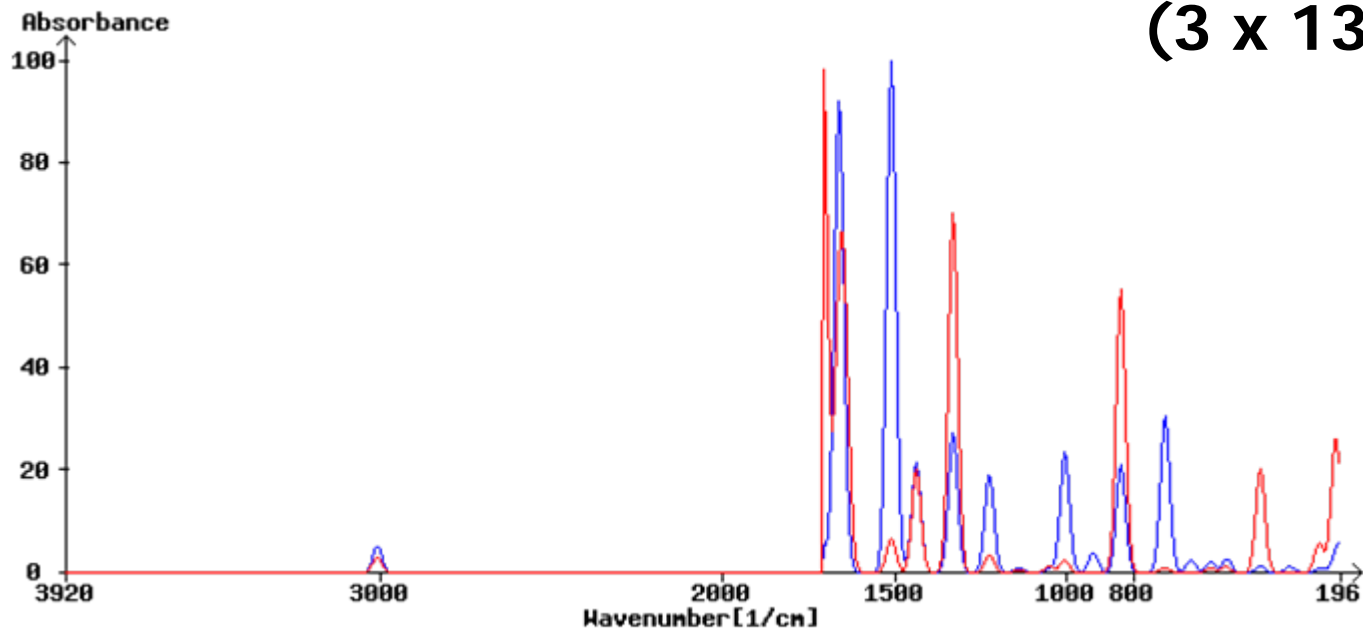
Peakname	[1/cm]	IR Intensity	Raman Intensity	Peakname	[1/cm]	IR Intensity	Raman Intensity
4 SIU	2339.06	100.000	0.000	3 PIU	516.85	4.693	0.000
1 SIG	1379.97	0.000	100.000	3 PIU	514.62	4.689	0.000

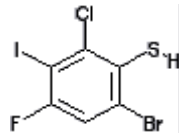
Pohyb atomů v molekule

TEORETICKÉ VÝPOČTY VIBRAČNÍCH MODŮ

IR/Raman Spectra of C₆H₂BrClFIS

$$(3 \times 13) - 6 = 33$$

IR:	calculated (3557 data points)	Structure:	C ₆ H ₂ BrClFIS	
Origin:	Vamp7.0	Method:	PM3	
Author:	WWW daemon apache	Date:	2005-09-05 16:15:10	
From:	3920.0 [1/cm]	To:	196.0 [1/cm]	
Xunit:	[1/cm]	Yunit:	Absorbance	

IR/Raman Spectra of C₆H₂BrCIFIS

Peakname	[1/cm]	IR Intensity	Raman Intensity	Peakname	[1/cm]	IR Intensity	Raman Intensity
33 A	3010.89	5.214	2.861	16 A	576.98	2.183	0.938
32 A	1800.38	45.395	65.419	15 A	531.99	1.578	1.153
31 A	1709.01	5.227	100.000	14 A	524.55	1.039	0.000
30 A	1662.21	91.305	46.787	13 A	431.24	1.407	20.471
29 A	1643.51	4.218	39.684	12 A	346.34	1.080	0.001
28 A	1509.32	100.000	6.542	11 A	324.58	0.229	0.069
27 A	1436.06	21.370	20.223	10 A	259.80	0.699	5.791
26 A	1328.75	27.595	70.763	9 A	233.78	0.260	0.001
25 A	1222.94	19.341	3.487	8 A	211.48	1.546	26.381
24 A	1135.48	1.029	0.452	7 A	201.60	3.966	0.000
23 A	1046.47	0.864	1.370	6 A	188.00	1.191	2.001
22 A	1002.52	23.849	2.397	5 A	154.21	0.235	3.066
21 A	919.24	3.910	0.001	4 A	153.38	0.549	0.008
20 A	838.63	21.114	55.658	3 A	118.75	0.411	1.463
19 A	758.30	0.113	0.000	2 A	67.89	0.156	0.000
18 A	709.39	30.864	0.984	1 A	54.91	0.228	0.000
17 A	633.68	2.353	0.004				

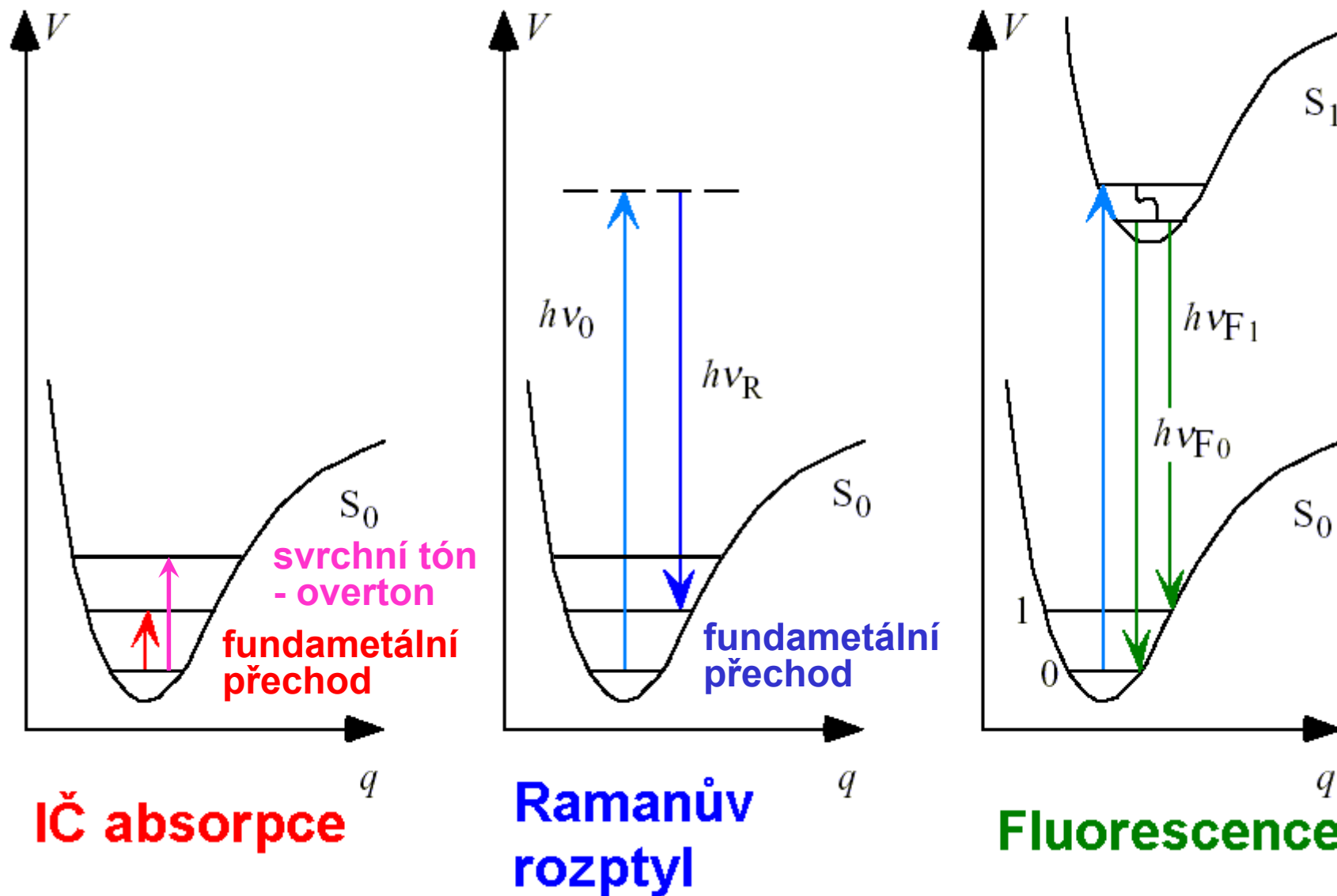
Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

EXPERIMENTÁLNÍ MĚŘENÍ VIBRAČNÍCH SPEKTER

- GENEROVÁNÍ VIBRAČNĚ EXCITOVANÝCH STAVŮ
- ENERGIE VIBRAČNÍHO PŘECHODU
úměrná VIBRAČNÍ FREKVENCI
- **INFRAČERVENÁ SPEKTRA**
  - EXCITACE ABSORPCÍ INFRAČERVENÉHO ZÁŘENÍ
- **RAMANOVA SPEKTRA**
  - NEELASTICKÝ ROZPTYL SVĚTLA

Schéma hladin

Infračervená spektrometrie

Podstata infračervené absorpce

jednofotonový přechod
mezi dvěma
vibračními (vibračně-rotačními) stavy molekuly,
jejichž energie jsou E_1 a E_2 ,
vyvolaný interakcí s fotonem dopadajícího
záření

$$h\nu_{\text{abs}} = |E_2 - E_1|$$

$$h\nu_{\text{vib}} = |E_2 - E_1|$$

pro fundamentální přechody

Infračervená spektrometrie

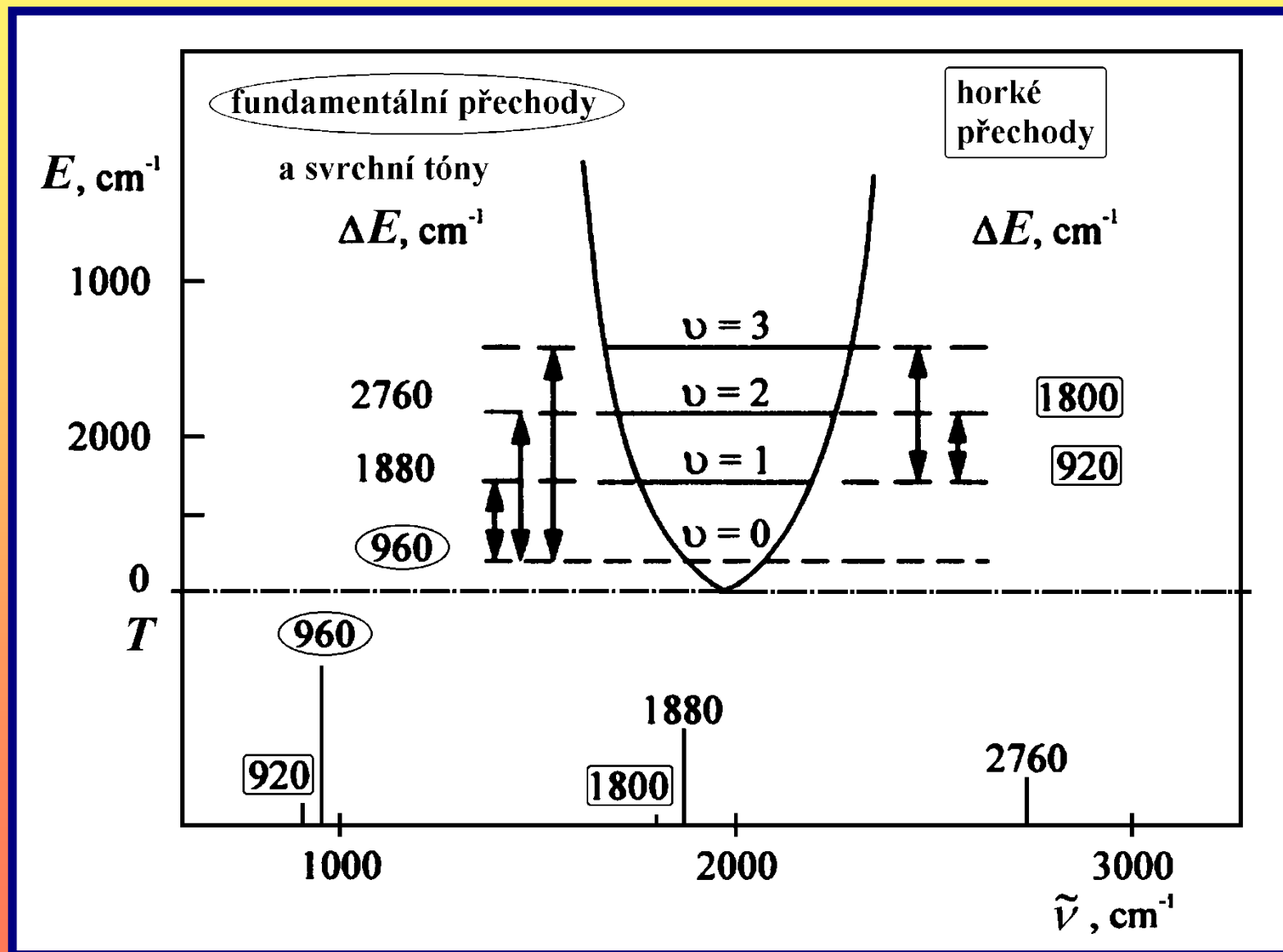
Podstata infračervené absorpce

přechody mezi

vibračními (vibračně-rotačními) stavy

- typy možných přechodů při absorpci IČ záření
  - v rámci jednoho vibračního modu
    - fundamentální (změna kvantového čísla o jednotku)
    - vyšší harmonické - svrchní tóny
  - zahrnuto více vibračních modů
    - kombinační

Infračervená spektrometrie

Infračervená spektrometrie

Oscilující dipólový moment

pohyb molekuly spojený se změnou elektrického dipolového momentu vede k absorpci (nebo k emisi) záření

$$p = p_0 + \left(\frac{\partial p}{\partial q} \right)_0 q$$

p - aktuální dipólový moment

p_0 - dipólový moment v rovnovážné poloze

q - normální souřadnice vibračního módu

Infračervená spektrometrie

**Základní výběrové pravidlo
infračervené absorpce**

$$\frac{\partial p}{\partial q} \neq 0$$

***INTENZITA PÁSŮ ÚMĚRNÁ ZMĚNĚ
DIPOLOVÉHO MOMENTU BĚHEM
VIBRAČNÍHO POHYBU***

Infračervená spektrometrie

$$\frac{\partial p}{\partial q} = 0$$

NEABSORBUJÍ

IČ záření

O₂, N₂, H₂, O₃

prášková síra

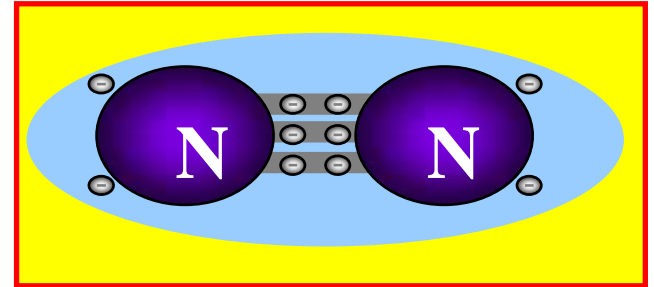
křemík

uhlík - grafit, diamanty

látka, která neabsorbuje IČ záření,

ho může reflektovat,

může ho též rozptylovat

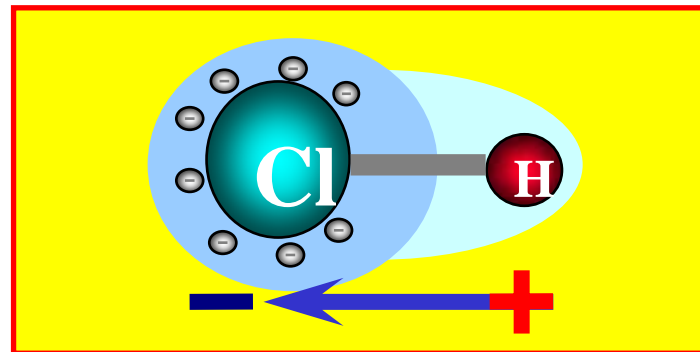

Infračervená spektrometrie

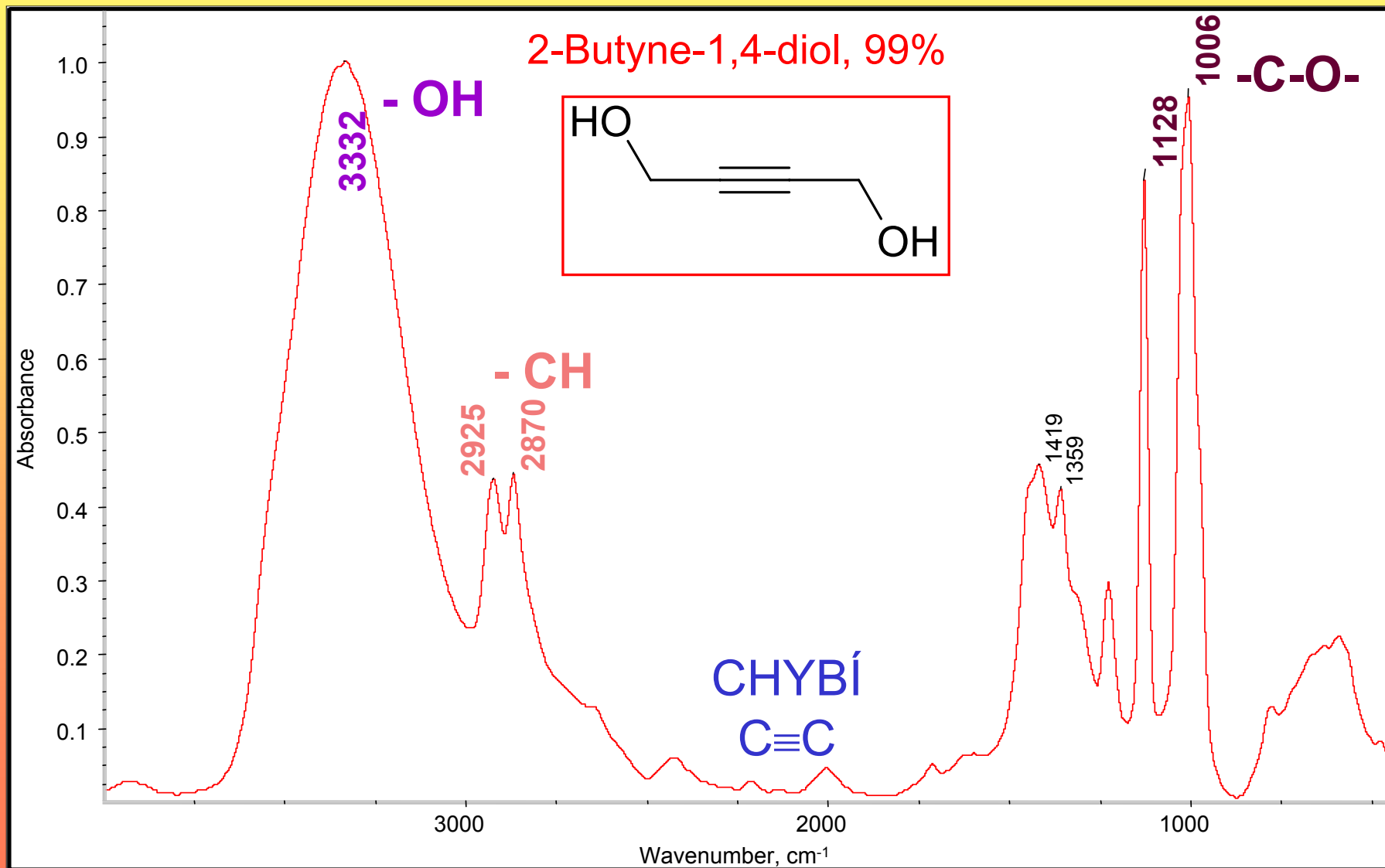
$$\frac{\partial p}{\partial q} \neq 0$$

SILNĚ ABSORBUJÍ
IČ záření

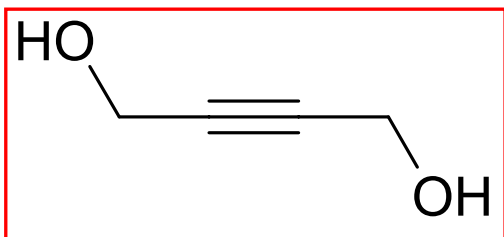
HCl, H₂O, CO₂, SO₂, N_xO_y – skleníkové plyny
alkoholy, karbonylové a karboxylové sloučeniny
nitroderiváty, sulfo-deriváty
halogenderiváty
anorganické soli a komplexní sloučeniny

Infračervená spektrometrie

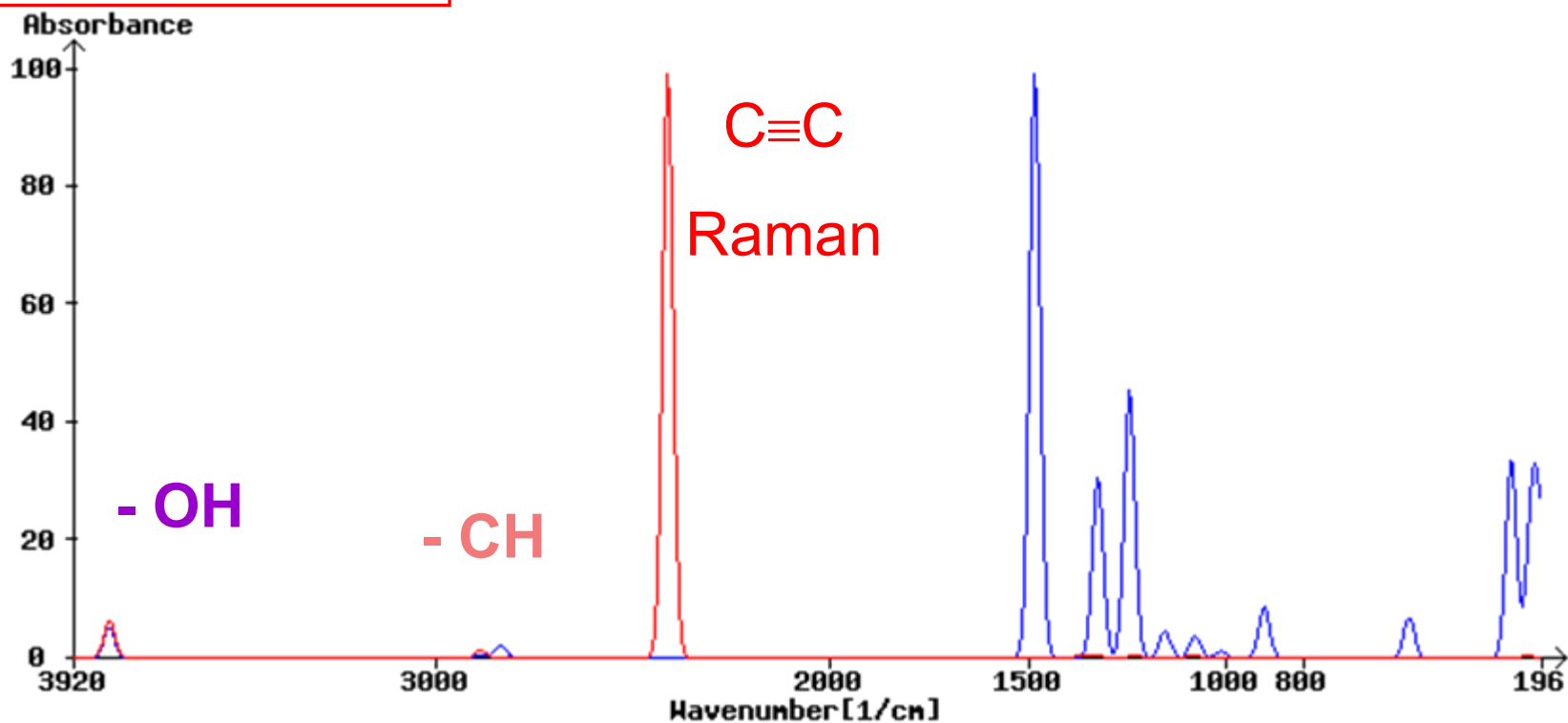
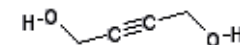

Infračervená spektrometrie

2-Butyne-1,4-diol, 99%

IR:	calculated (3557 data points)	Structure:	C ₄ H ₆ O ₂
Origin:	Vamp7.0	Method:	PM3
Author:	WWW daemon apache	Date:	2005-09-05 15:01:13
From:	3920.0 [1/cm]	To:	196.0 [1/cm]
Xunit:	[1/cm]	Yunit:	Absorbance

Infračervená spektrometrie

2-Butyne-1,4-diol, 99% - 12 atomů

Normal Vibrations:

Click on the wave number to see corresponding 3D normal vibration

Peakname	[1/cm]	IR Intensity	Raman Intensity	Peakname	[1/cm]	IR Intensity	Raman Intensity
30 A	3830.30	3.452	2.118	16 A	1078.01	0.000	0.532
29 A	3830.27	1.641	4.440	15 A	1075.70	3.665	0.000
28 A	2887.79	0.507	0.040	13 A	1010.01	1.134	0.000
27 A	2887.47	0.015	1.279	11 A	901.26	8.723	0.000
26 A	2837.91	2.054	0.000	10 A	815.80	0.000	0.188
25 A	2837.68	0.114	0.000	9 A	622.15	0.000	0.160
24 A	2413.72	0.000	100.000	8 A	533.46	6.858	0.000
23 A	1482.66	100.000	0.000	7 A	471.99	0.000	0.000
22 A	1364.99	0.000	0.444	6 A	274.10	33.914	0.000
21 A	1323.06	30.805	0.000	5 A	235.36	0.159	0.419
20 A	1322.73	0.005	0.393	4 A	222.13	25.474	0.000
19 A	1242.50	45.661	0.000	3 A	200.94	19.550	0.000
18 A	1228.56	0.030	0.533	2 A	114.09	13.314	0.000
17 A	1152.97	4.665	0.000	1 A	-18.45	8.758	0.000

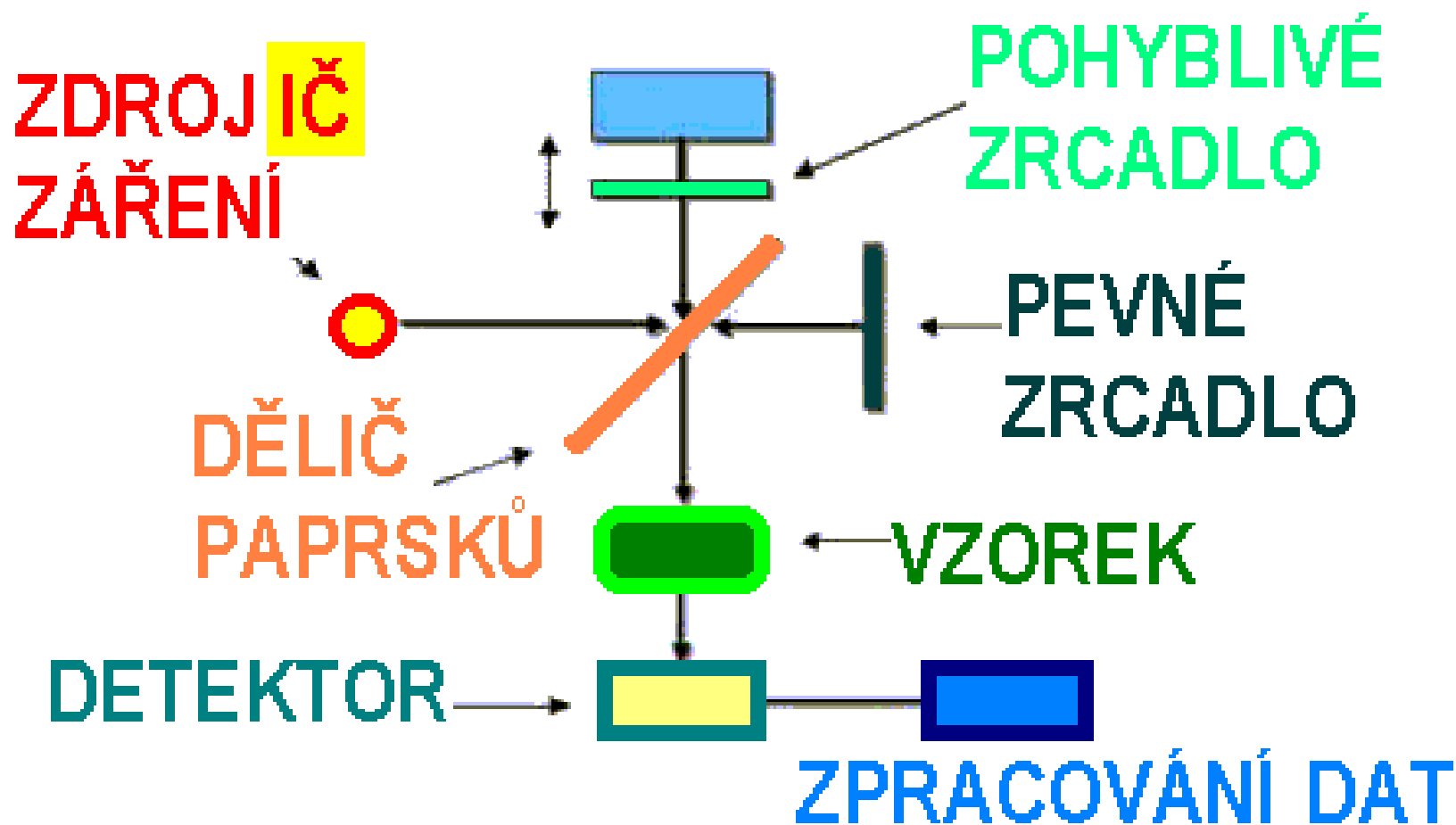
Infračervená spektrometrie

ANALYZOVANÉ TYPY MATERIÁLŮ

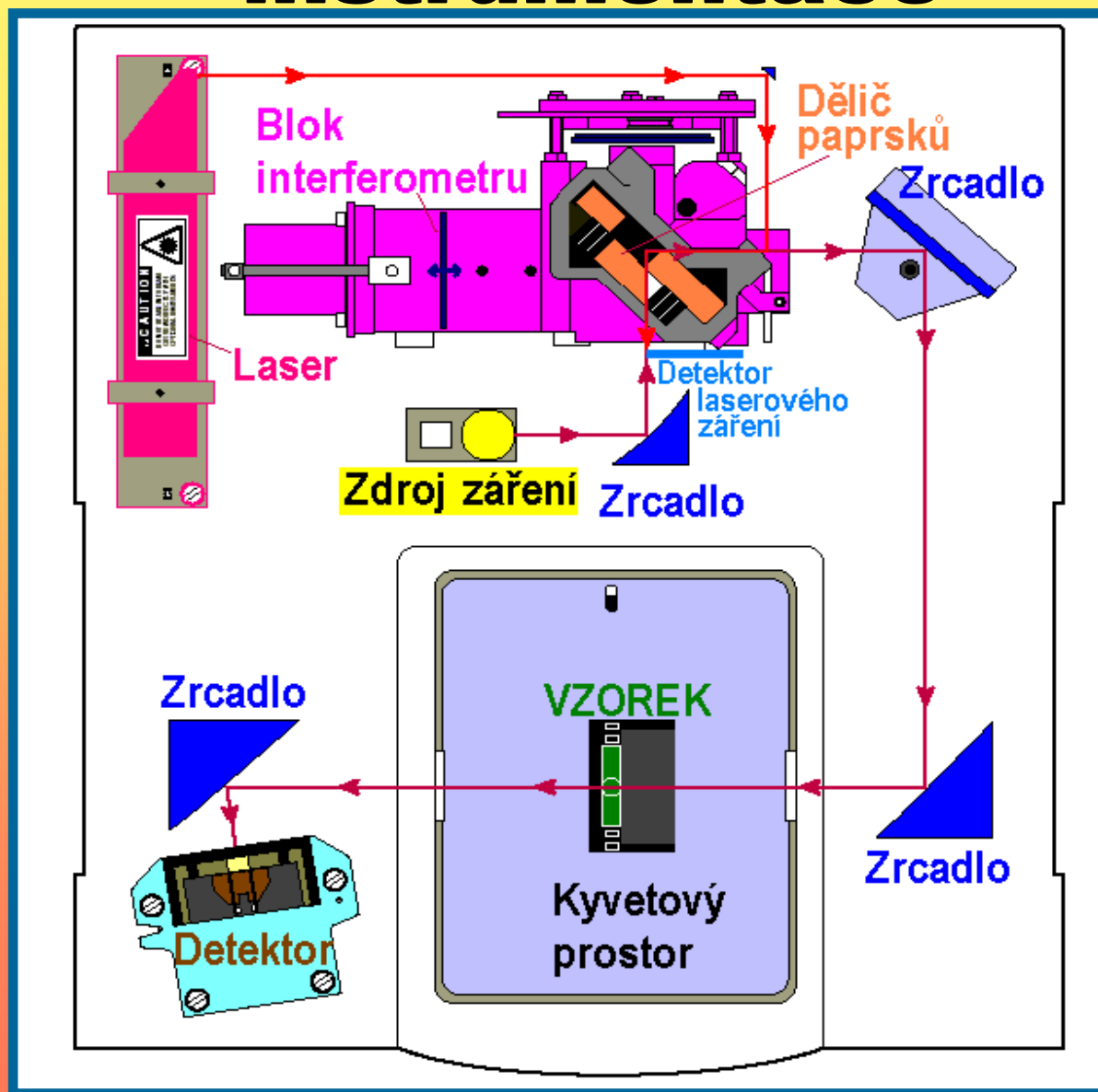
- plyny - analýza složení zemního plynu**
  - monitoring vzdušných polutantů**
- kapaliny, roztoky - analýza olejů**
  - analýza odpadních vod**
  - analýza mléka**
- práškové vzorky - analýza léčiv, drog, trhavin**
  - analýza rud, hnojiv**
- fázové rozhraní - povrchová analýza**

Infračervená spektrometrie - instrumentace

PRINCIP FTIR spektrometru

Infračervená spektrometrie - instrumentace

Infračervená spektrometrie

- instrumentace

ČÁSTI FTIR SPEKTROMETRU

- **ZDROJ ZÁŘENÍ**

MIR, FIR - keramická tyčinka žhavená na teplotu 1000 - 1200°C - SiC, Globar

FIR - rtuťová výbojka

NIR - žárovka - wolframová, wolfram-halogenová
všechny rozsahy – **synchrotronové záření**

- **DĚLIČ PAPRSKŮ**

MIR - Ge povlak na KBr, ZnSe, CsI

NIR - Si povlak na CaF₂, či křemeni

FIR - kovová síťka, PET-Mylar

Infračervená spektrometrie

- instrumentace

ČÁSTI FTIR SPEKTROMETRU

- **DETEKTOR ZÁŘENÍ**

MIR - DTGS (deuteriumtriglycin sulfát)

- MCT (mercury-cadmium-telurid)

NIR - PbSe, PbS, InSb, Ge, MCT

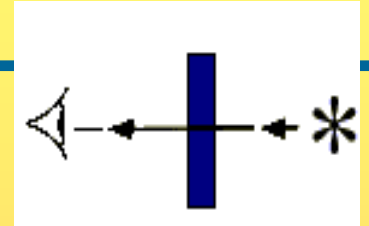
FIR - DTGS, GaAs-Zn

- **DALŠÍ PRVKY**

NaCl, KBr, ZnSe, CaF₂, CsI, křemík, diamant

Infračervená spektrometrie

- TRANSMISNÍ MĚŘENÍ

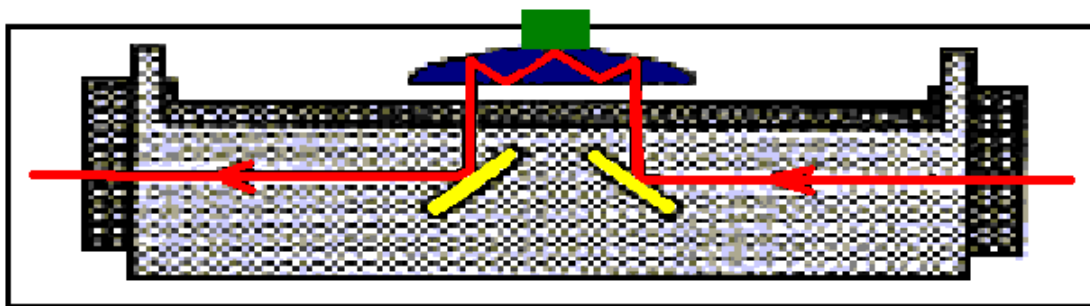
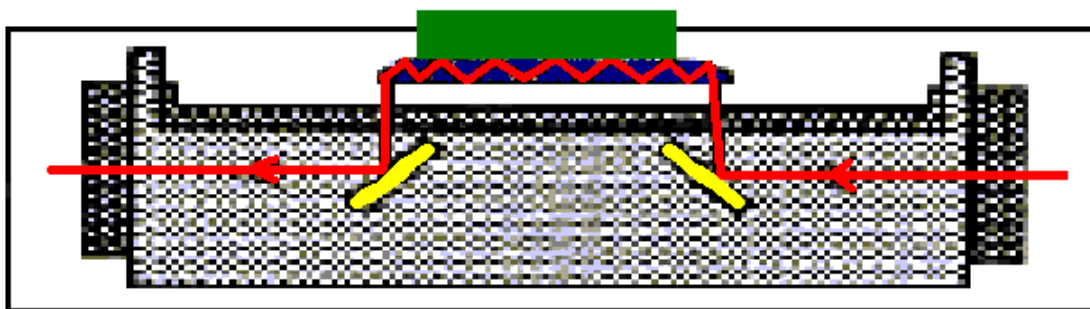

- plyny - plynové kyvety - optická délka 1 cm - 10 m
- roztoky - kapalinové kyvety - 0,01 mm - 10 mm
- kapaliny - kapalinové kyvety - 0,002 mm - 0,05 mm
- pevné látky - suspenze s Nujolem, Fluorolube - kapalinové kyvety
- tablety s KBr

Infračervená spektrometrie

- Reflexní techniky

ATR

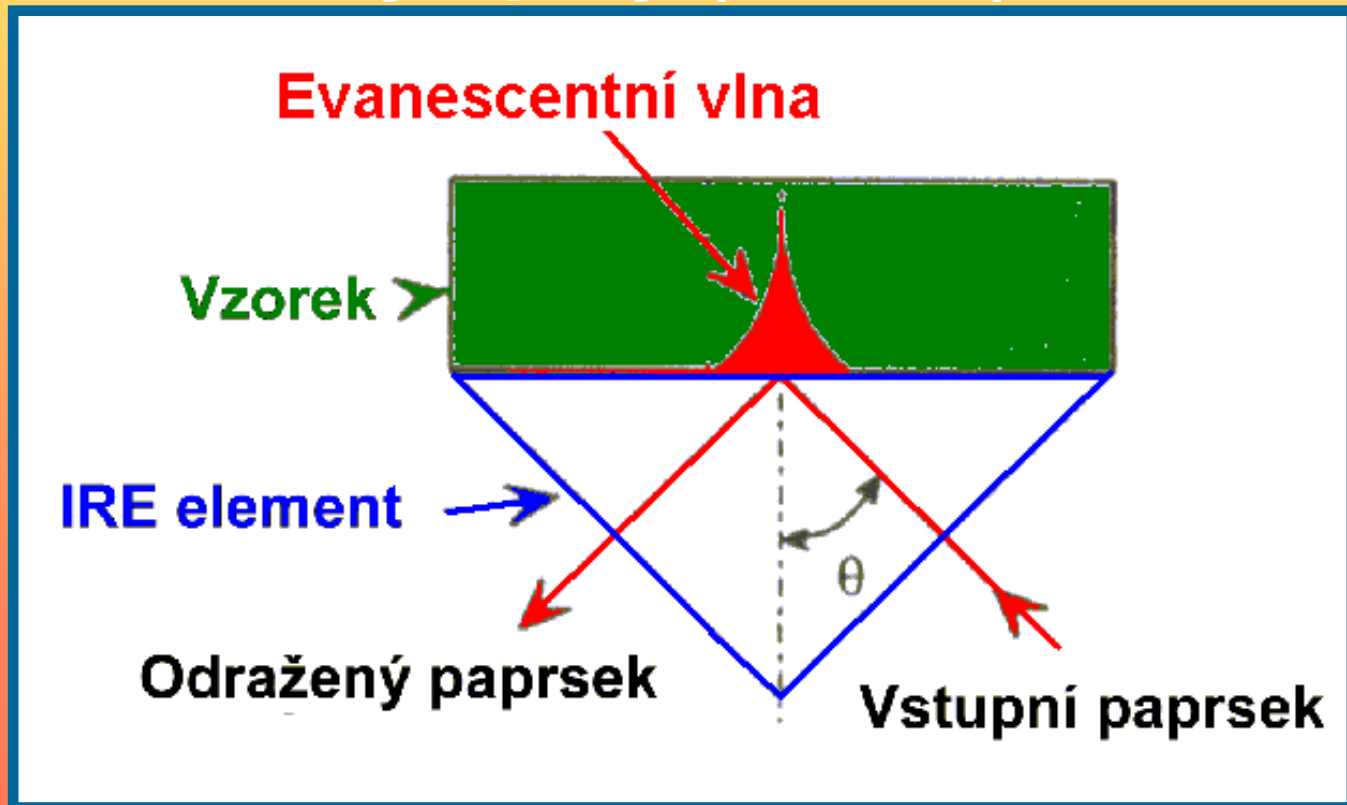

Infračervená spektrometrie

- Reflexní techniky

ATR - attenuated total reflection

- zeslabený úplný (vnitřní) odraz

Infračervená spektrometrie

- Faktory, které ovlivňují ATR spektrální analýzu

POUZE ODRAZ - NIKOLI LOM !

- Vlnová délka infračerveného záření
- Index lomu IRE a vzorku
- Hloubka průniku
- Efektivní délka dráhy
- Úhel dopadu
- Účinnost kontaktu se vzorkem
- Materiál IRE (ATR krystalu)

Infračervená spektrometrie

- **Vlnová délka infračerveného záření**
  - **Hloubka proniknutí infračerveného záření je závislá na vlnové délce tohoto záření.**
  - **S rostoucí vlnovou délkou infračerveného záření roste hloubka proniknutí,**
tj. proniknutí klesá s rostoucím vlnočtem.
    - **Oproti transmisním spektrům jsou zvýrazněny intenzity pásů v oblasti nízkých vlnočtů vůči pásům při vyšších vlnočtech.**

Infračervená spektrometrie

- Index lomu IRE a vzorku

- KRITICKÝ ÚHEL - pouze odraz, nikoli lom

S růstem indexu lomu materiálu IRE klesá kritický úhel θ_c .

Kritický úhel - funkcí indexů lomu vzorku a ATR krystalu :

$$\theta_c = \sin^{-1}\left(\frac{n_2}{n_1}\right) = \arcsin\left(\frac{n_2}{n_1}\right)$$

n_1 - index lomu ATR krystalu

n_2 - index lomu vzorku

**Vysoký index lomu ATR-krystalu
je nutný**

při analýze materiálů s vysokým indexem lomu.

Infračervená spektrometrie

- Index lomu IRE a vzorku

- HLOUBKA PRŮNIKU

Hloubka proniknutí - dp

vzdálenost od fázového rozhraní mezi krystalem a vzorkem k vrstvě ve vzorku,

kde je **intenzita evanescentní vlny zeslabena až na 1/e** (přibližně 37%) z její původní hodnoty.

$$dp = \frac{\lambda}{2 \pi n_1 \sqrt{\left(\sin^2 \theta - n_{21}^2\right)}}$$

Infračervená spektrometrie

- Index lomu IRE a vzorku

- HLOUBKA PRŮNIKU

S rostoucím indexem lomu IRE klesá hloubka proniknutí. Dále klesá efektivní dráha a tudíž klesá i “absorbance”.

Změn se dosahuje

- změnou úhlu odrazu *-realizováno změnou úhlu dopadu vstupujícího infračerveného záření na krystal pomocí otáčivého zrcadla*
- změnou indexu lomu krystalu

Infračervená spektrometrie

Parametry různých materiálů
používaných k výrobě ATR krystalu
při vlnočtu 1000 cm^{-1}

ATR kalkulace (pro $n_2 = 1,5$ při $\tilde{\nu} = 1000 \text{ cm}^{-1}$)

θ	počet odrazů (HATR)	Materiál: ZnSe Index lomu: $n_1 = 2,4$ Spektrální rozsah: $20\ 000 - 650 \text{ cm}^{-1}$			Materiál: Ge Index lomu: $n_1 = 4$ Spektrální rozsah: $5\ 500 - 870 \text{ cm}^{-1}$			Materiál: AMTIR (As, Se, Ge sklo) Index lomu: $n_1 = 2,5$ Spektrální rozsah: $11\ 000 - 650 \text{ cm}^{-1}$		
		dp	EP	EPL(μm)	dp	EP	EPL(μm)	dp	EP	EPL(μm)
30	21	-	-	-	1.2	0.84	17.68	-	-	-
40	14	4.4	3.26	45.64	0.76	0.30	4.24	2.76	1.84	38.75
45	12	2.0	1.01	12.12	0.66	0.22	2.59	1.7	0.81	9.68
50	10	1.5	0.58	5.82	0.60	0.16	1.62	1.34	0.49	4.93
55	8	1.25	0.39	3.11	0.55	0.12	0.992	1.14	0.34	2.71
60	7	1.11	0.28	1.94	0.51	0.10	0.672	1.02	0.24	1.72
θ_c		38.6			22.0			36.9		

hloubka proniknutí (dp)
průměrný efektivní průnik (EP)
efektivní délka dráhy (EPL)

Infračervená spektrometrie

Účinnost kontaktu se vzorkem

evanescentní vlna

se zmenšuje (rozpadá) velmi rychle se vzdáleností od povrchu, tj. je důležité mít vzorek v dokonalém optickém kontaktu s krystalem

Materiál krystalu

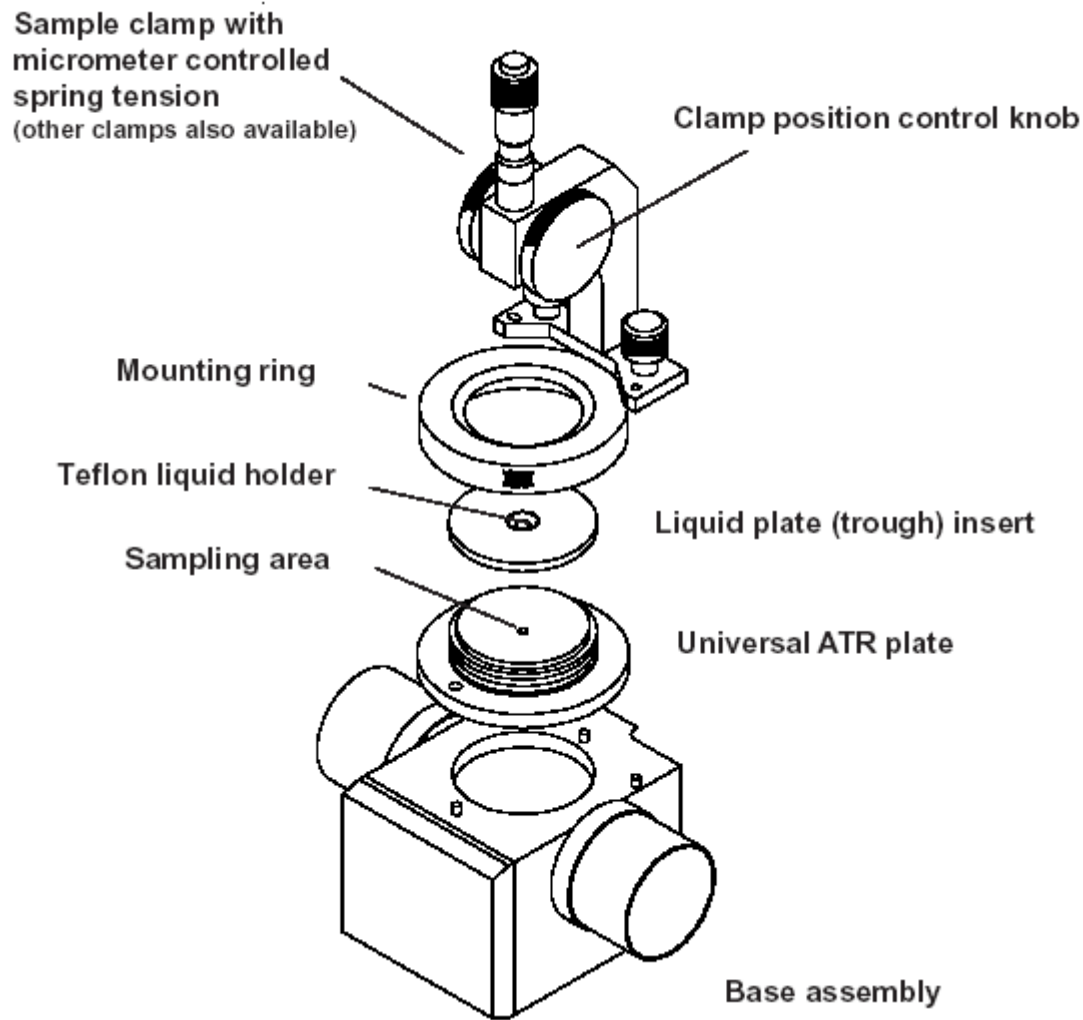
ZnSe, AMTIR (Se, Ge, As), Si, safír, diamant

Vzorky

kapaliny, povrchové vrstvy na měkkém podkladu, měkké pevné vzorky, odparky

Infračervená spektrometrie

ATR - instrumentace

ATR - instrumentace

MIRacle Pressure Clamps are Pinned-in-Place and Easily Upgraded

MIRacle Digital Clamp
Ideal for Controlled Pressure

MIRacle Rotating Clamp
Ideal for Cleaning Tip of Debris

MIRacle Viewing Clamp
Ideal for Placing Fibers or Crystals

MIRacle High-Pressure Clamp – Ideal for Routine Sampling

MIRacle Micrometer Clamp – OK for Low Pressure Applications

Slide 12

Sample should completely cover the ZnSe Crystal indicated with the arrow below.

Slide 13

Be sure that the press is rotated completely to the lowest level.

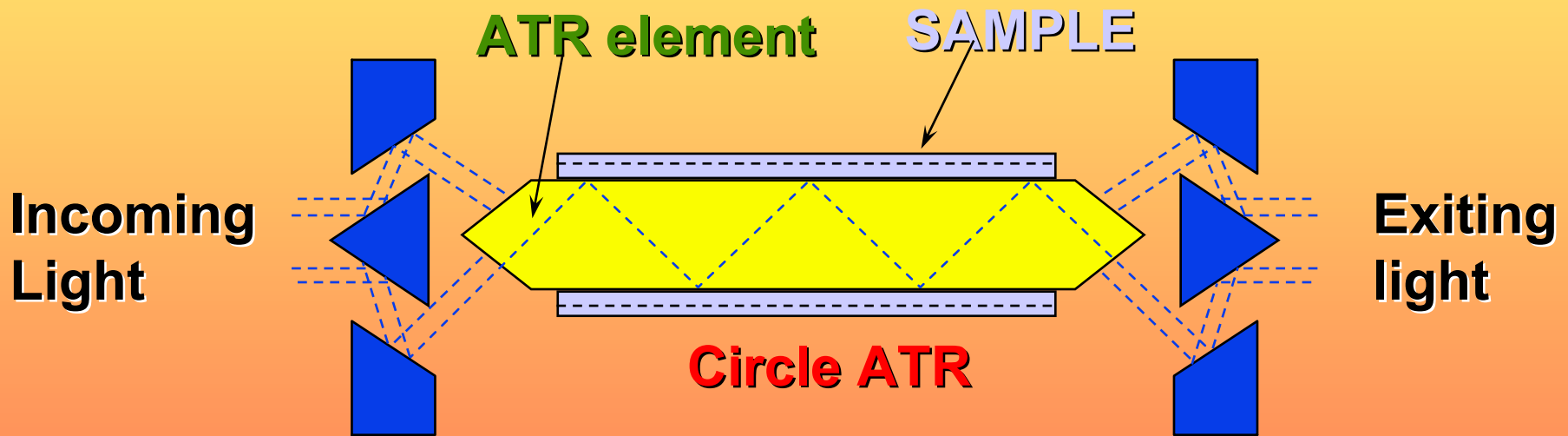
ATR - instrumentace

HATR Accessory –
in-compartment
HATR for liquid
and solid
samples

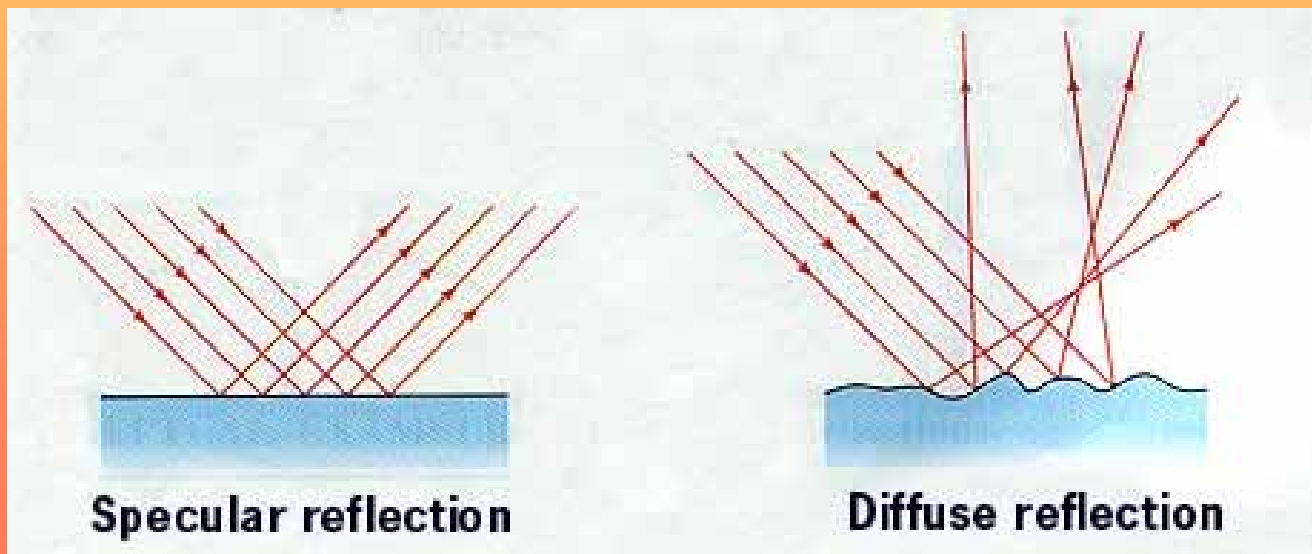
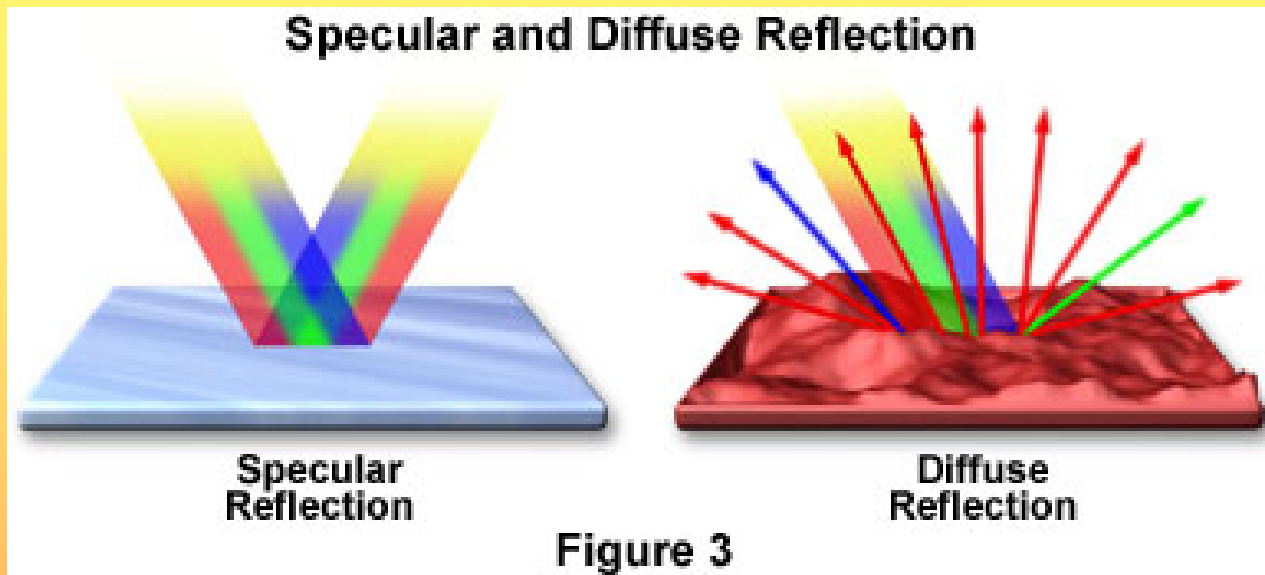

Attenuated Total Reflection (ATR)

Scheme of the Circle ATR Cell

Spekulární vs. Difusní Reflexe

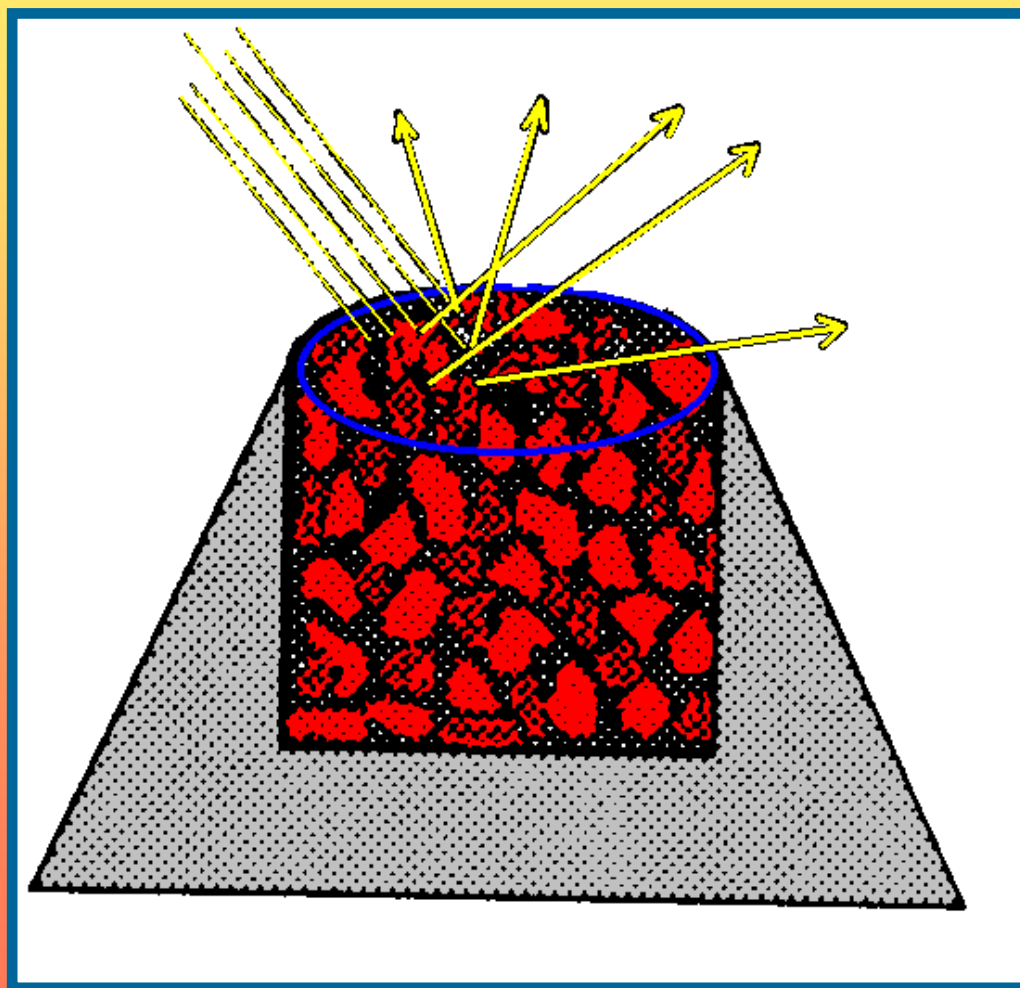

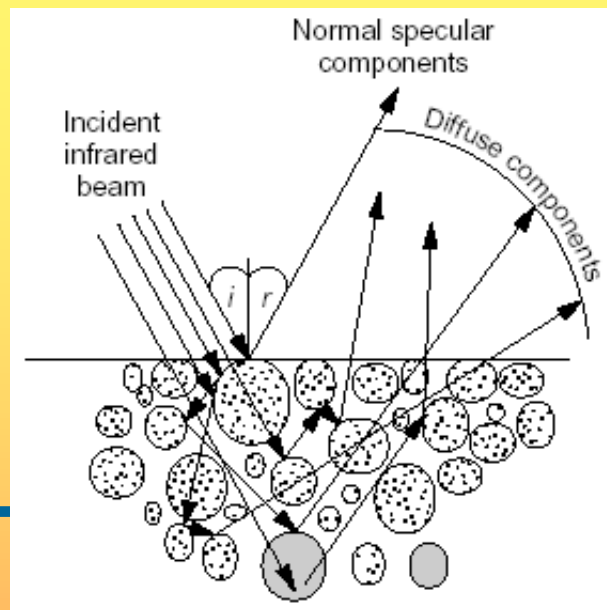
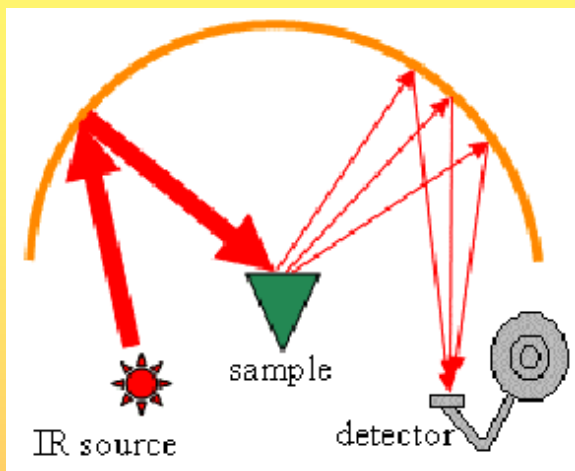
Infračervená spektrometrie

- Reflexní techniky

DRIFT – difusní reflexe

Reflexní techniky

-DRIFT

-rychlé měření práškových vzorků

-- nízká opakovatelnost dat

- složitý fyzikální popis jevu

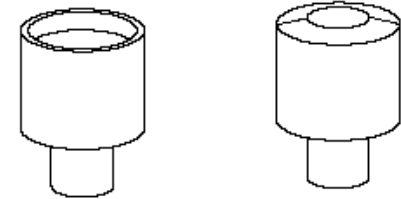
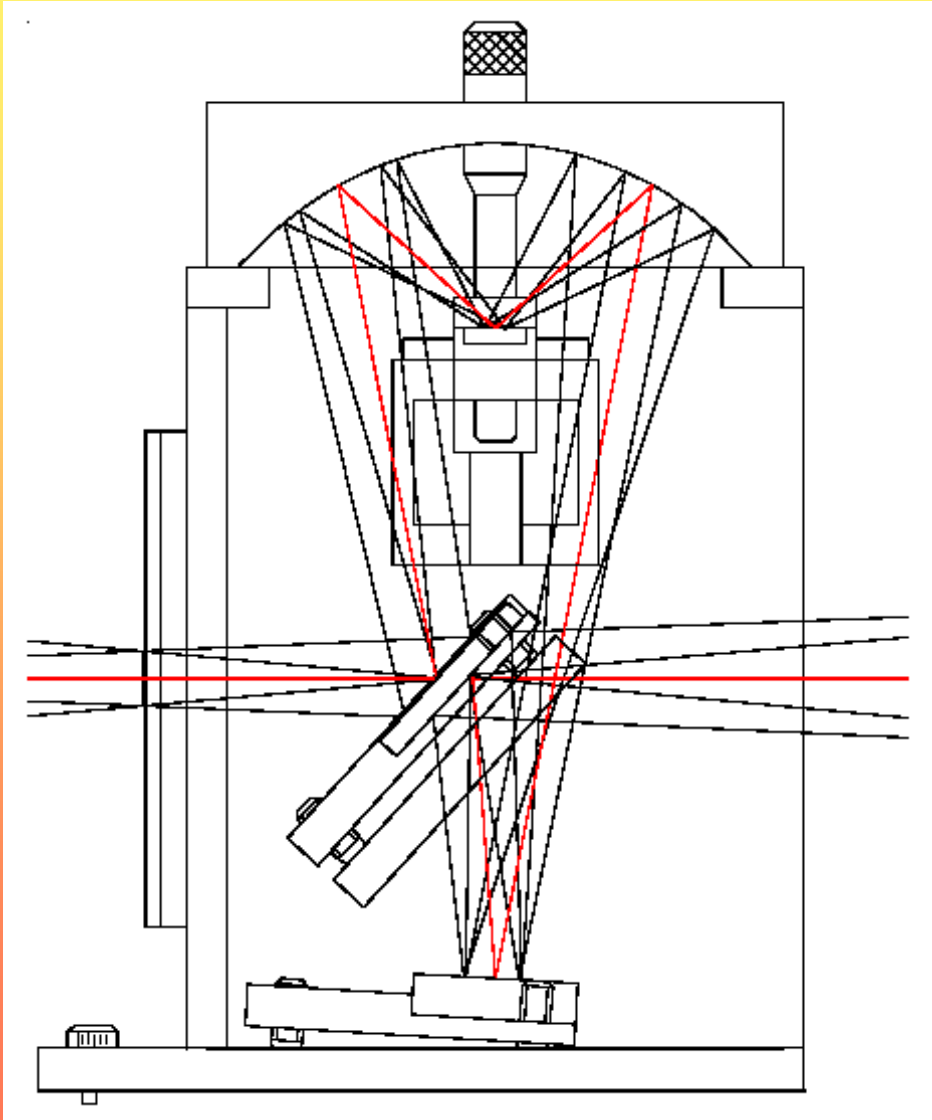
tvar částic, „zhutnění“ vzorku

index lomu částic

reflektivita a absorpční vlastnosti částic

Diffuse Reflection

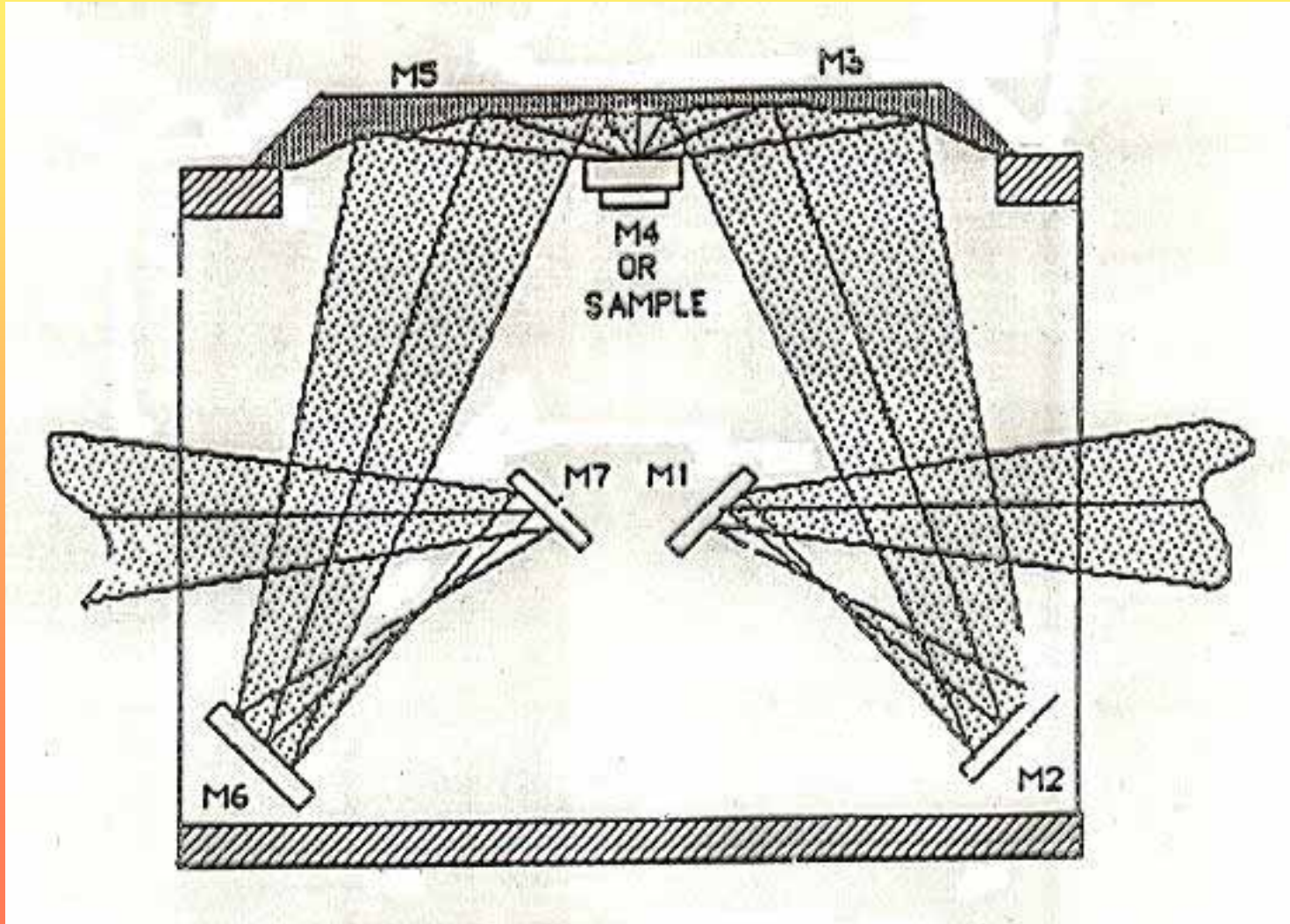
Experimental Setup

Large and Small Sample Cups

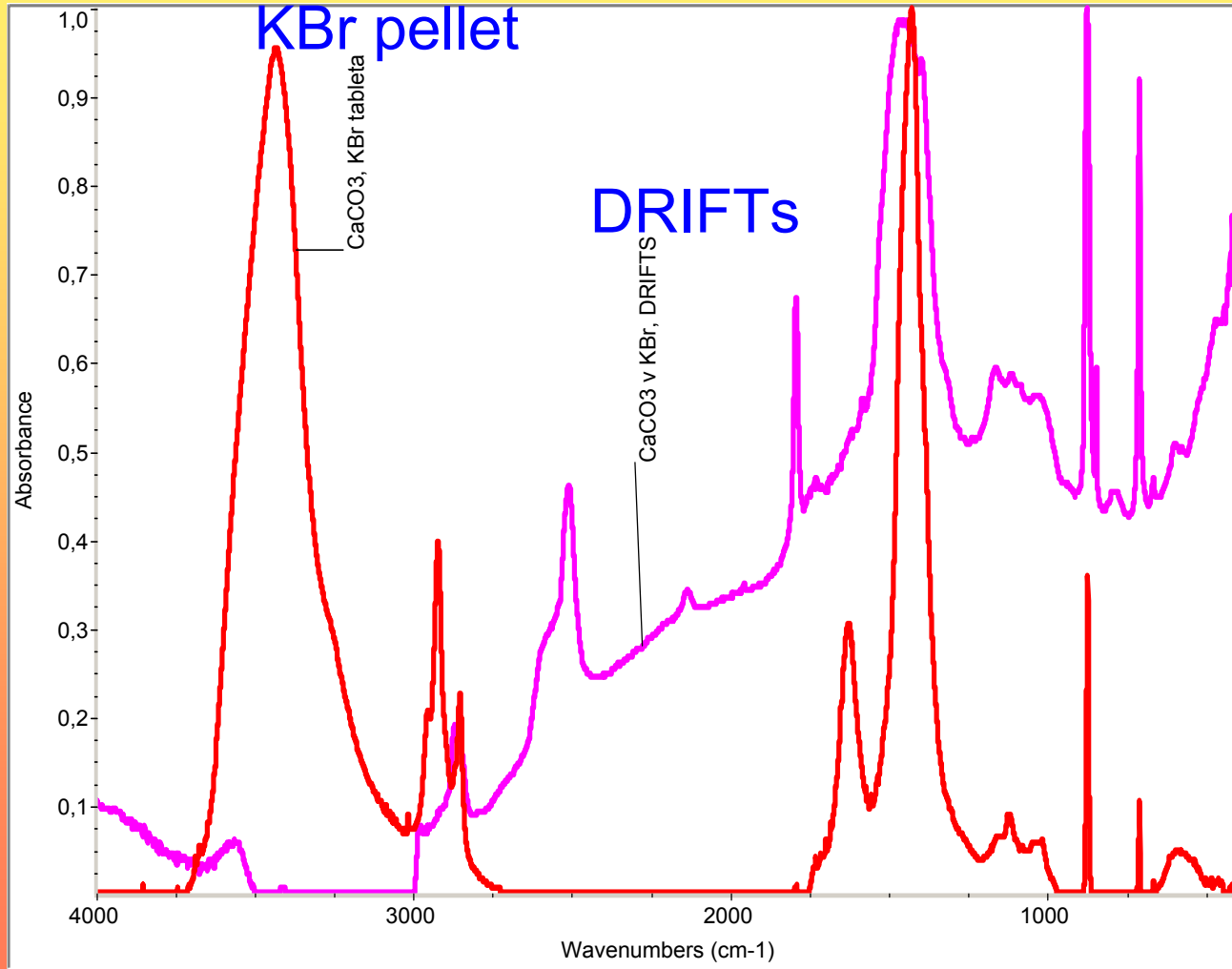
Diffuse Reflection

Experimental Setup – Different Geometry

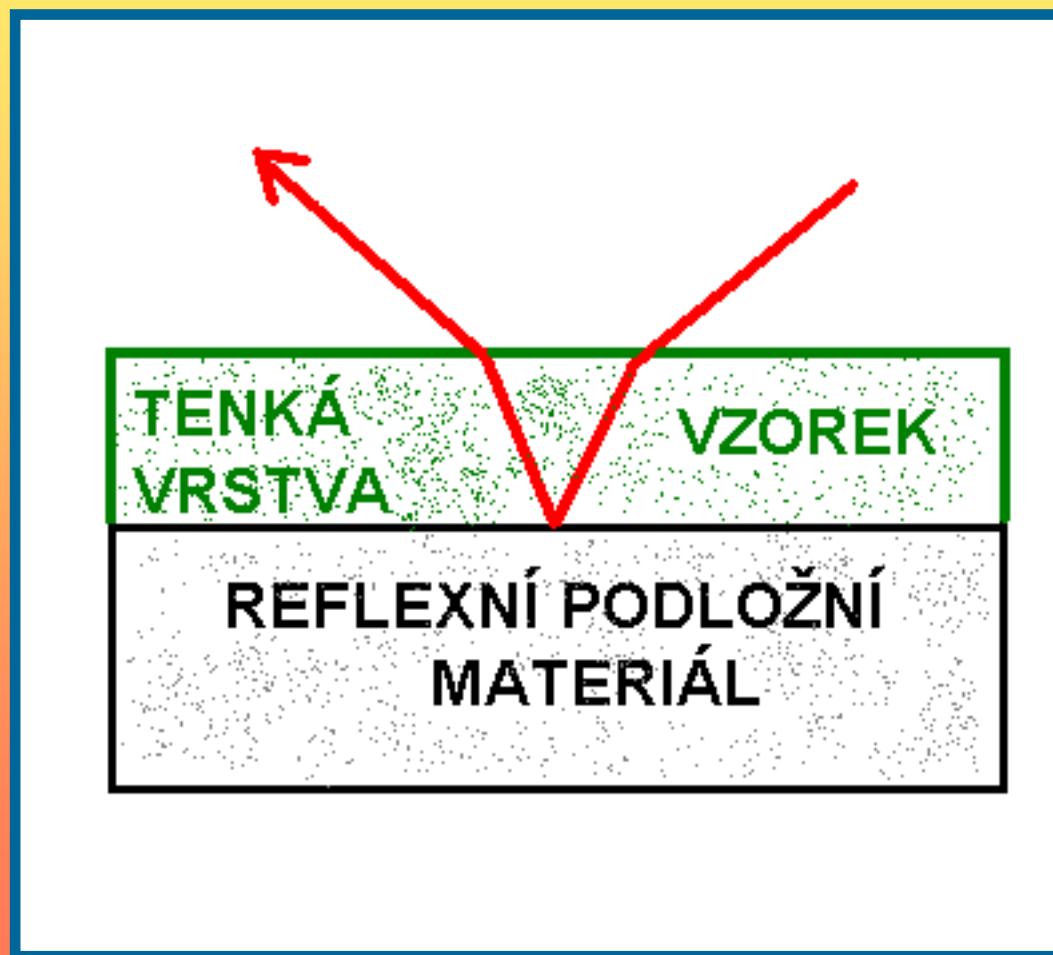
Diffuse Reflection

IR Spectra of CaCO_3

Infračervená spektrometrie

- Reflexní techniky SPEKULÁRNÍ REFLEXE

Infračervená spektrometrie

- Reflexní techniky **SPEKULÁRNÍ REFLEXE**

- měření tenkých vrstev až monomolekulárních
- pravý odraz na reflexním podkladu
  - *otázka úhlu dopadu*
  - *délka dráhy záření vrstvou*
  - *index lomu vrstvy*

Specular Reflection

If the surface is smooth like a mirror:

- reflection and the incidence angles are equal
- reflected beam retains the polarization characteristics of the incidence beam

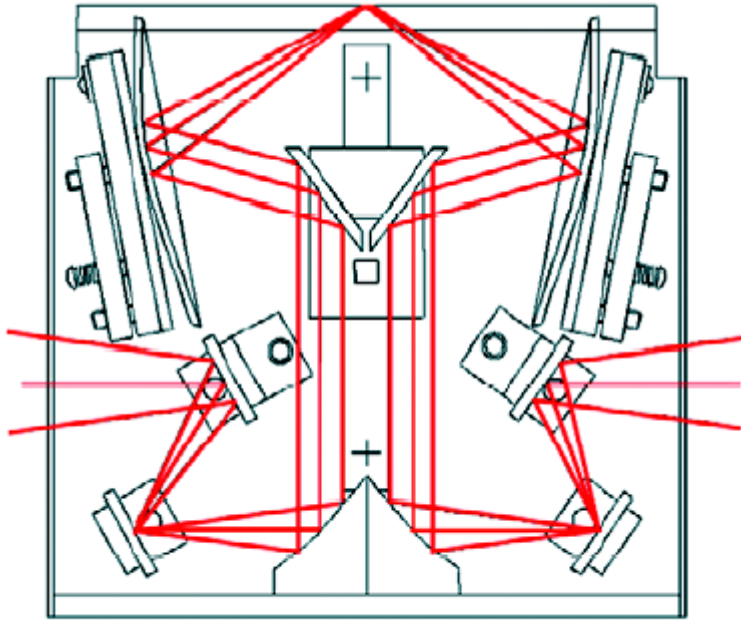
Thin layers: 0.5-20 mm $\Rightarrow$ angle $\sim 20-60^\circ \Rightarrow$ spectra similar to transmission ones

Monomolecular layers: angle $\sim 60-85^\circ \Rightarrow$ spectra predominately a function of the **refractive index**
 $\Rightarrow$ **derivative shape** of the bands arising from superposition of extinction coefficient and dispersion of refractive index

Specular Reflection

Experimental Setup

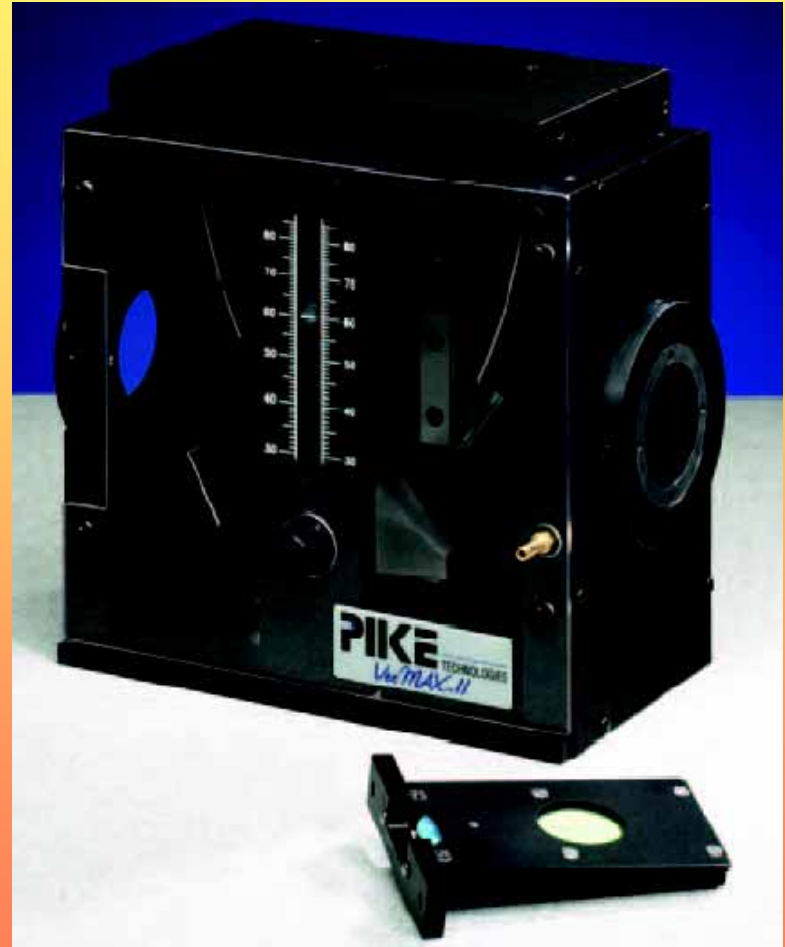
Proprietary beam path within the VeeMax II Specular Reflectance accessory

- selection of incident angle

Incident angle influences

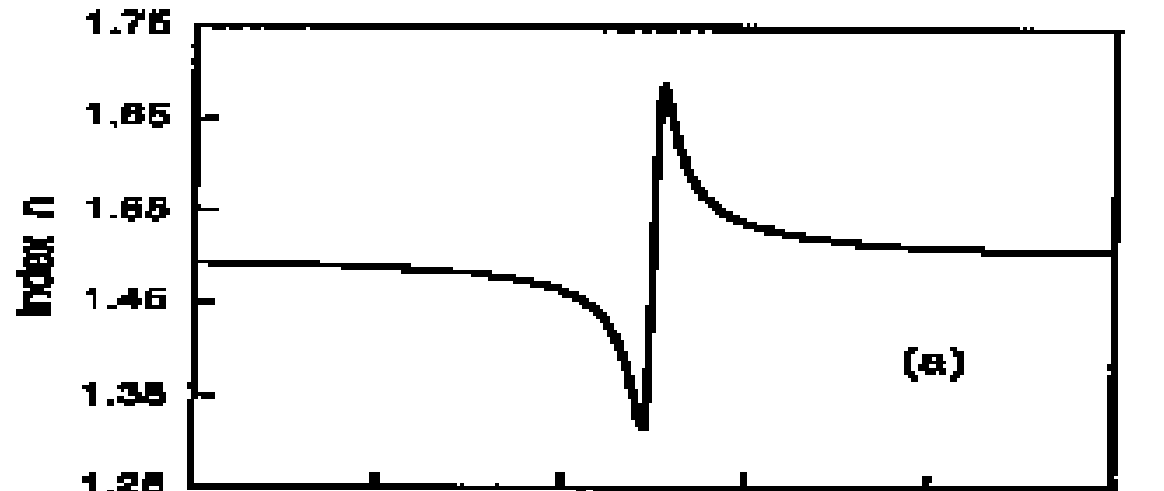
- effective pathlength

- polarized IR response

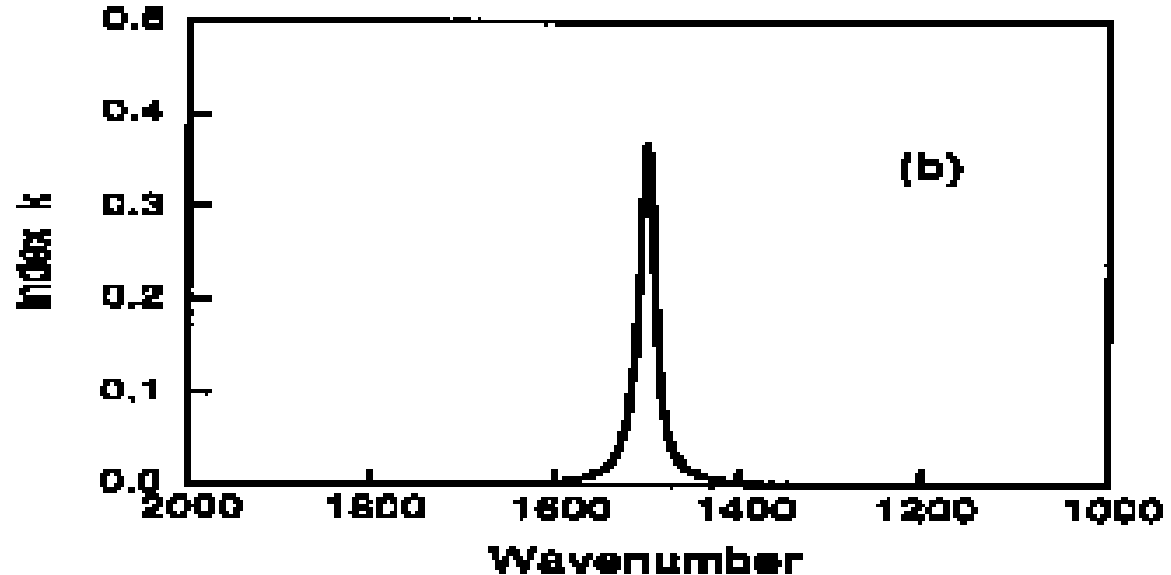

Specular Reflection

Refractive
index

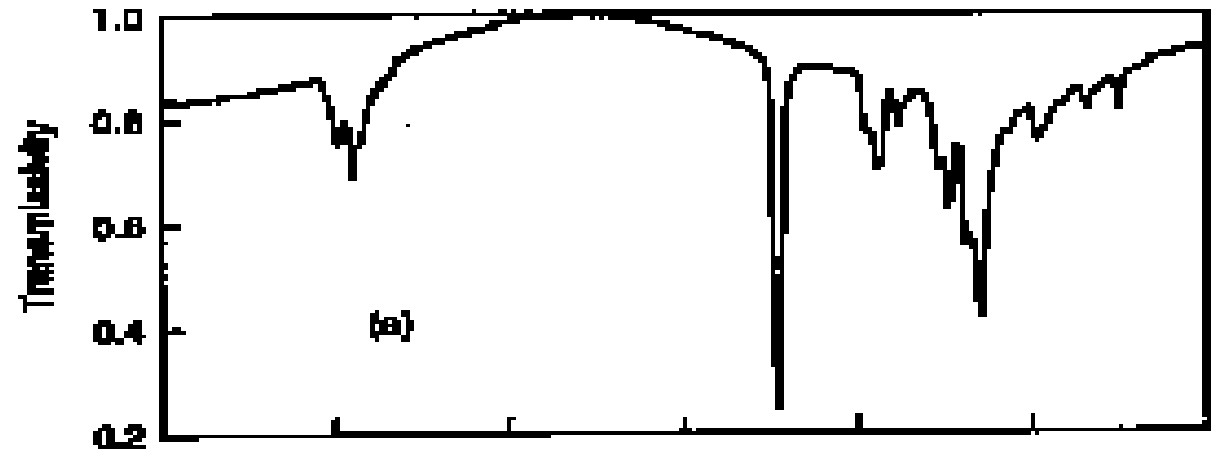

Absorbance
index

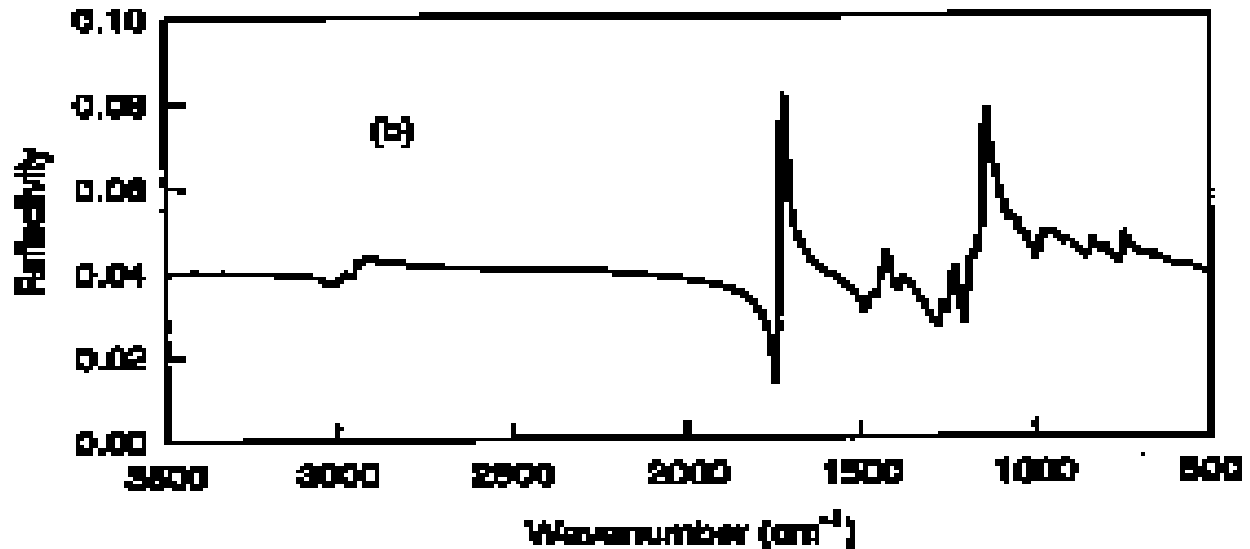

Specular Reflection

Refractive
index

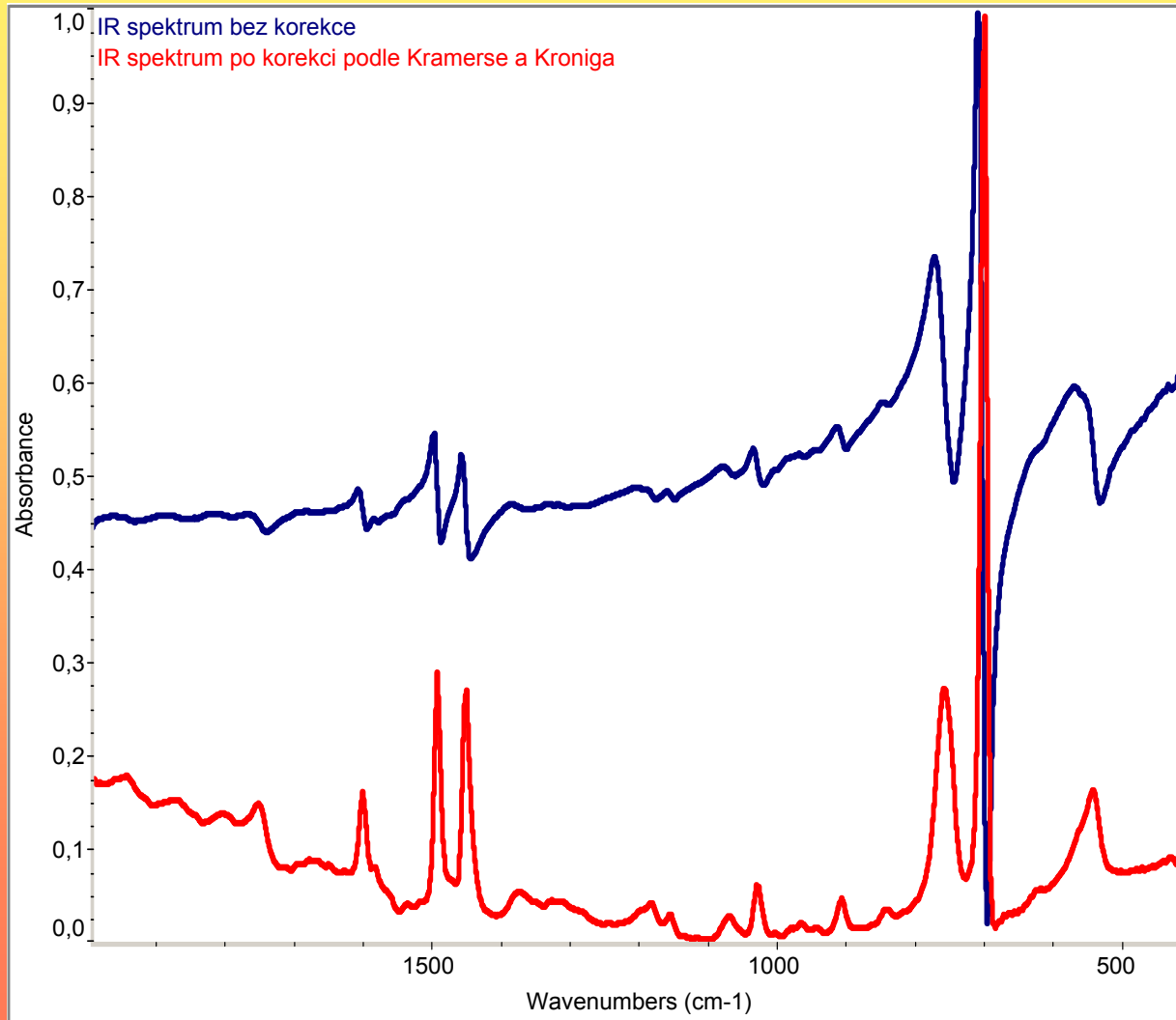

Absorbance
index

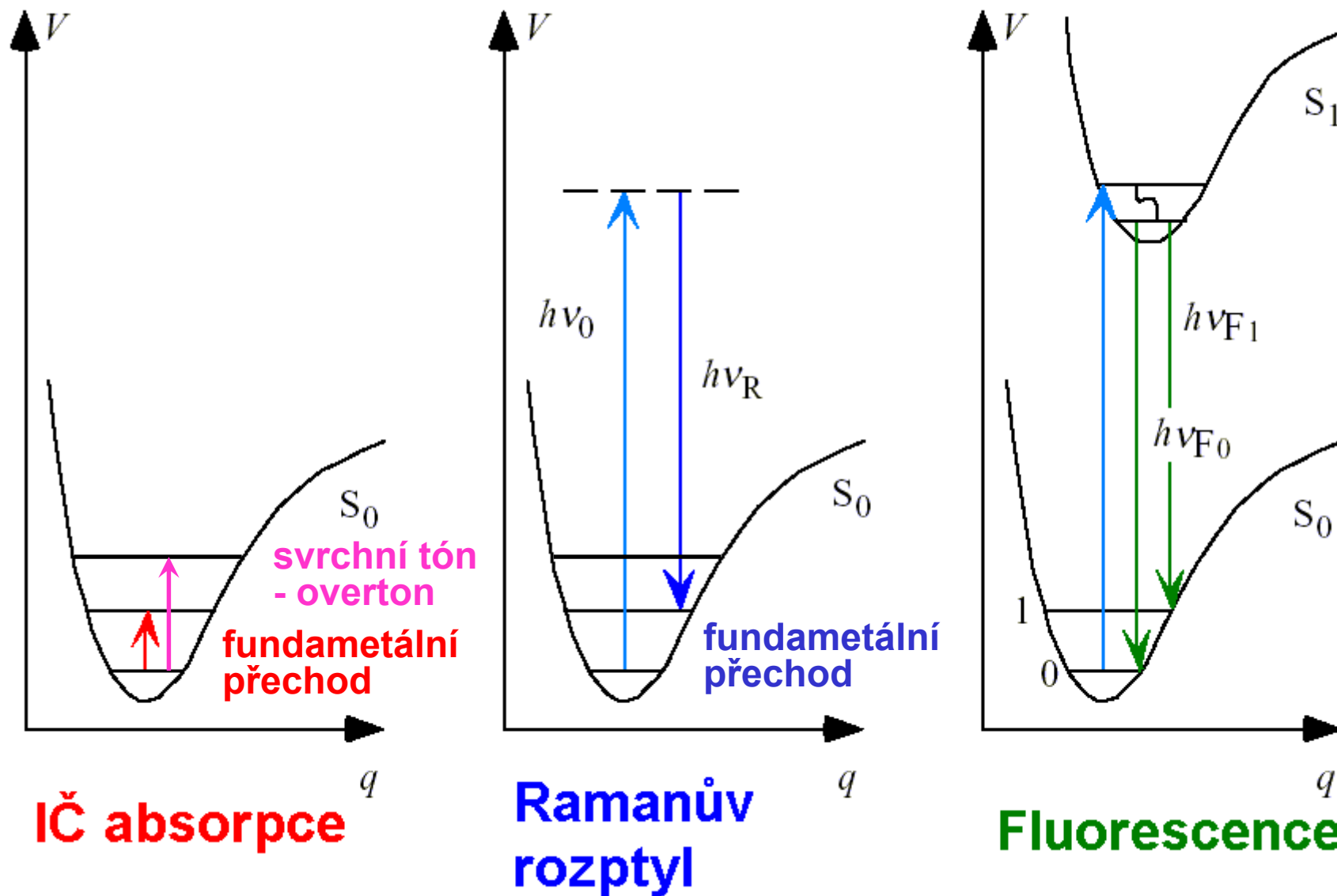

Specular Reflection

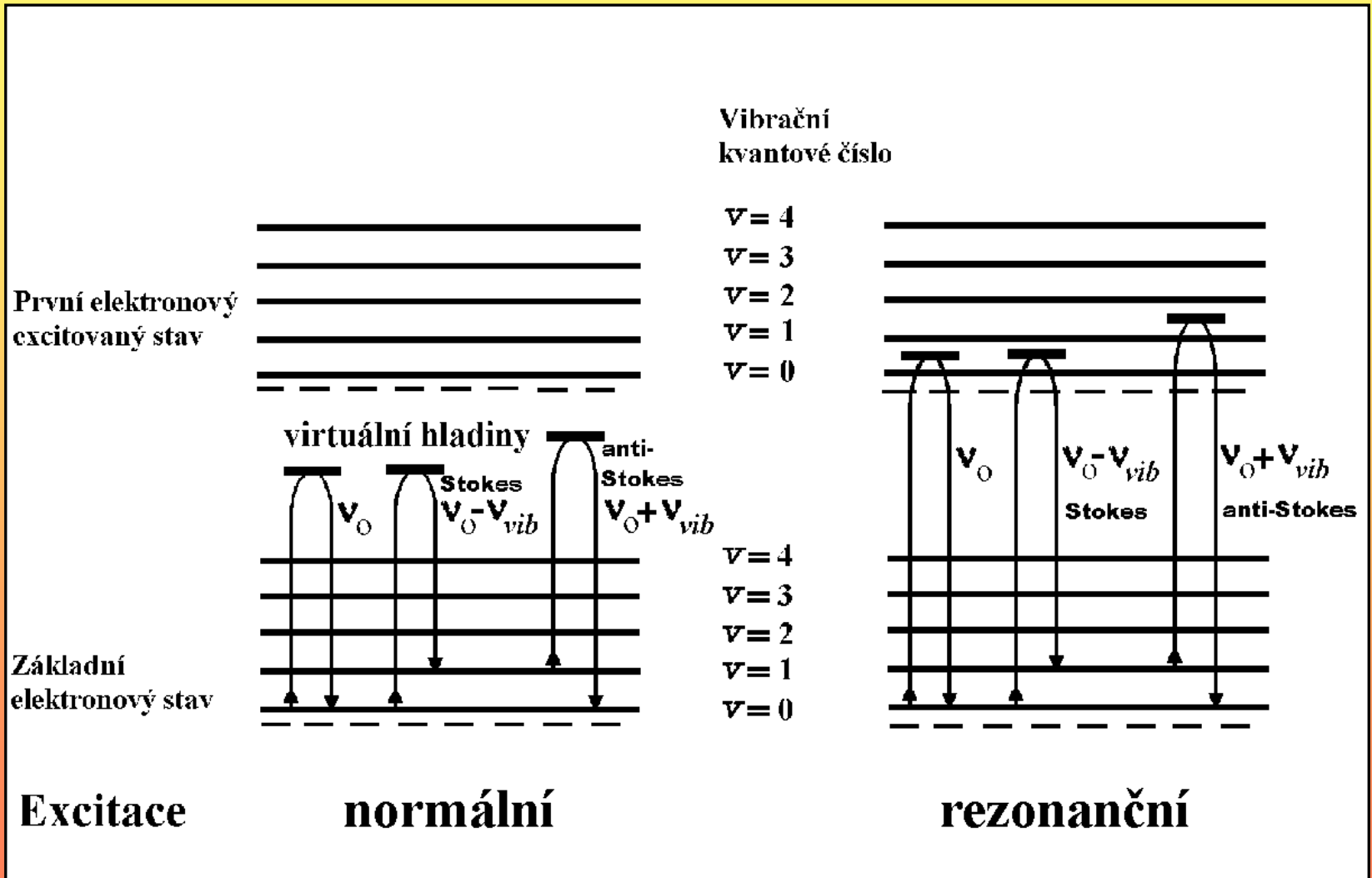
Correction of „Reststrahlen „ bands

Schéma hladin

Ramanova spektrometrie

Schéma dvoufotonových přechodů

Ramanův a Rayleighův rozptyl při excitaci normální a rezonanční

Ramanova spektrometrie

**Sir Chandrasekhara
Venkata Raman
1888 – 1970**

Nobelova cena za fyziku 1930

A New Type of Secondary Radiation

C. V. Raman and K. S. Krishnan, *Nature*, 121(3048), 501, March 31, 1928

The experiments we have made have confirmed this anticipation, and shown that in every case in which light is scattered by the molecules in dust-free liquids or gases, the diffuse radiation of the ordinary kind, having the same wave-length as the incident beam, is accompanied by a modified scattered radiation of degraded frequency.

Principy Ramanovy a FT Ramanovy spektroskopie

Podstata Ramanova jevu

ROZPTYL ZÁŘENÍ

- rozptýlený foton má odlišnou energii oproti dopadajícímu

zářivý dvoufotonový přechod
mezi dvěma stacionárními vibračními stavy molekuly,
jejichž energie jsou E_1 a E_2 ,

vyvolaný interakcí s fotonem dopadajícího záření
o frekvenci $\nu_0 > |E_2 - E_1| / h$,

provázený vyzářením rozptýleného fotonu
o energii $h\nu_R = h\nu_0 \pm (E_2 - E_1)$,

kde $h\nu_{\text{vib}} = E_2 - E_1$

Rozdíly IČ a Ramanovy spektrometrie

Vibrační frekvence jednotlivých módů molekul jsou **nezávislé** na tom, zda je studujeme infračervenou nebo Ramanovou spektroskopií, avšak **intenzity** spektrálních linií budou pro obě spektroskopické techniky **zřetelně odlišné**.

Ramanův rozptyl – navíc informace z **polarizace/depolarizace** rozptýleného záření, z **excitačních profilů** (rezonanční efekt).

Ramanova spektrometrie

Základní výběrové pravidlo

$$p = \alpha E \cos(2\pi\nu_0 t) + \frac{1}{2} \frac{\partial \alpha}{\partial q} q E \{ \cos[2\pi(\nu_0 - \nu_{vib}) t] + \cos[2\pi(\nu_0 + \nu_{vib}) t] \}$$

$$\frac{\partial \alpha}{\partial q} \neq 0$$

**INTENZITA PÁSŮ ÚMĚRNÁ
ZMĚNĚ POLARIZOVATELNOSTI
BĚHEM VIBRAČNÍHO POHYBU**

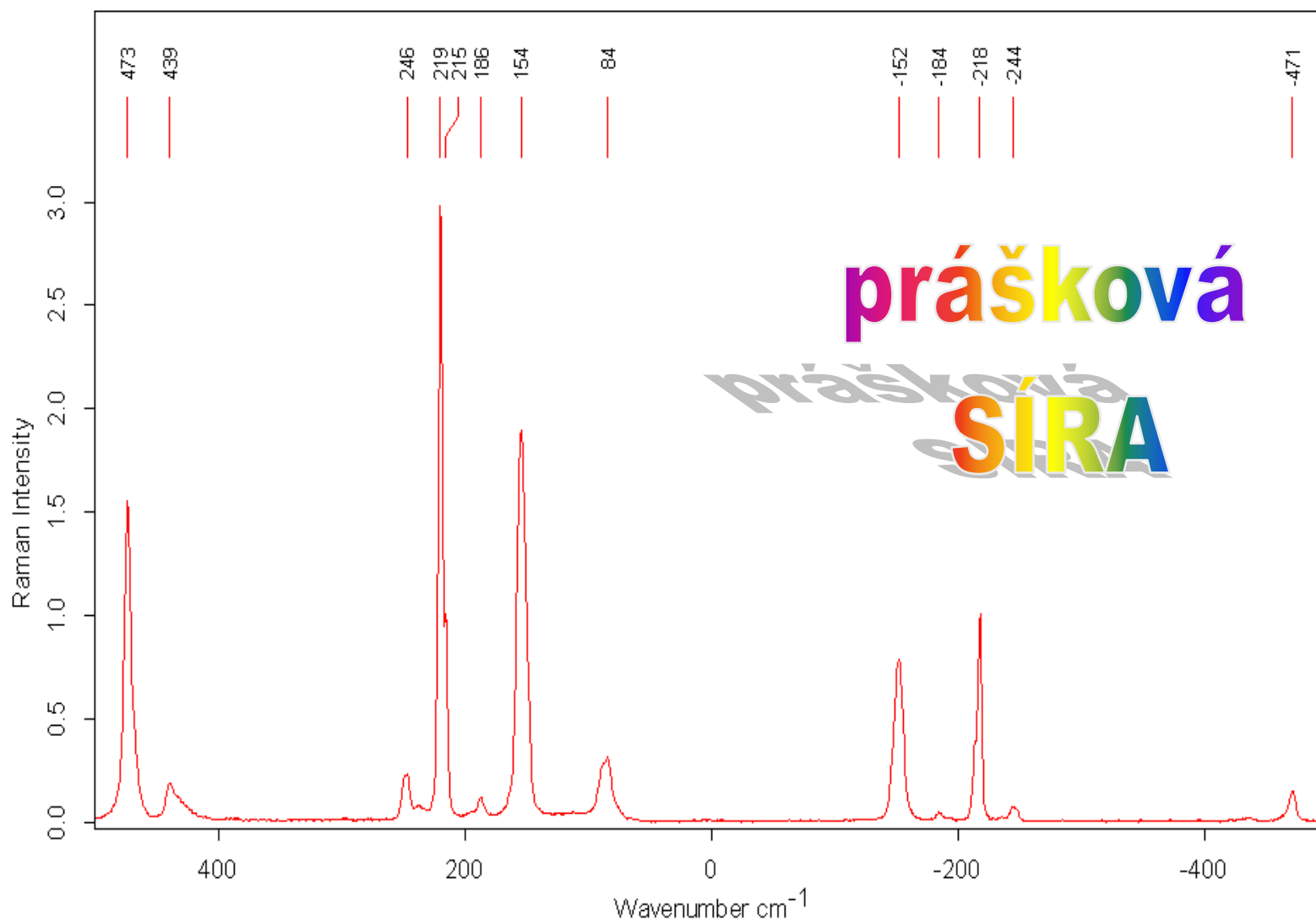
Principy Ramanovy a FT Ramanovy spektroskopie

Vztah intenzity pásů

- možnost měření teploty vzorku

$$\frac{I_{\text{anti-Stokes}}}{I_{\text{Stokes}}} = \left(\frac{\nu_0 + \nu_{\text{vib}}}{\nu_0 - \nu_{\text{vib}}} \right)^4 e^{-\frac{h \nu_{\text{vib}}}{k T}}$$

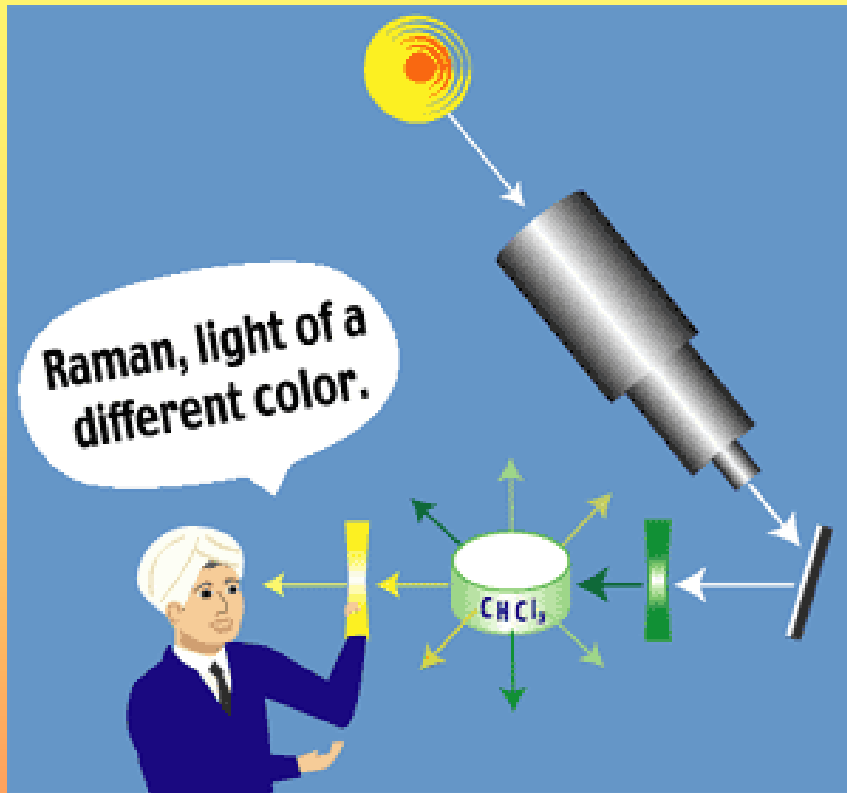
Principy Ramanovy spektroskopie

Ramanova spektrometrie

- **možnost měření ve vodném prostředí**
  - ↳ nízká intenzita Ramanova rozptylu pro vodu
  - ↳ používané optické materiály nejsou citlivé na vlhkost
- **možnost měření ve skleněných nádobách**
  - ↳ měření v uzavřených ampulích - např. pod vakuem
- **snadné využití skelné vláknové optiky**
- **minimální požadavky na úpravu pevných vzorků**
- **intenzivní pásy -C=C-, -N=N-, -S-S- a dalších symetrických vibrací**

Ramanova spektrometrie

Zdroj záření

- Slunce a filtry
- rtuťová výbojka
- **LASERY**
  - monochromatické
  - koherentní

Detekce světla

- oči
- fotografické desky
- fotonásobiče
- **CCD čipy**

Instrumentace

The following experiment seems to us to be decisive: between the scattering quartz crystal and the spectrograph slit we placed a quartz vessel which was filled with mercury vapors and totally absorbed light with a wavelength of 2536 Å. We did not obtain this line in the spectrogram, but obtained only the satellites.

G.S. Landsberg, L.I. Mandelstam, 1928

- zdroj excitujícího záření
- excitační optika
- vzorkový prostor
- sběrná optika
- „odlišení“ záření o různé energii
- detekce záření
- akviziční elektronika
- ukládání a zpracování dat

Instrumentace

- přenosné přístroje – „ruční“, mobilní
- stolní kompaktní spektrometry
- stolní spektrometry s volbou excitační vlnové délky
- stolní mikrospektrometry
- vědecké systémy

- průmyslové univerzální systémy
- aplikačně přizpůsobené (jednouúčelové) systémy

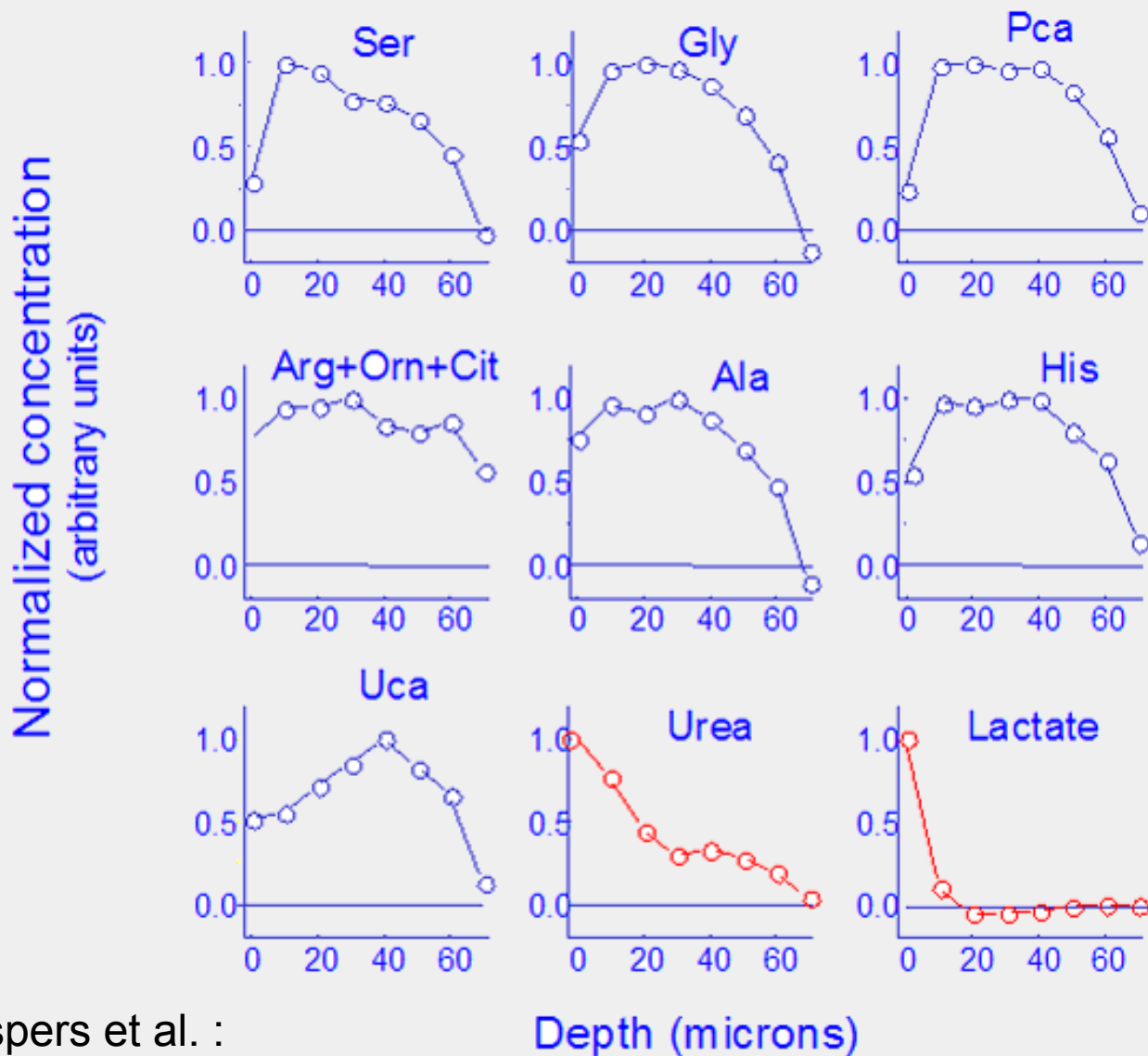
ANALÝZA kůže – jednoúčelové zařízení

River Diagnostics Model 3510 Skin Analyzer

<http://www.riverd.com/instrumentation.htm>

ANALÝZA kůže – jed noučelové zařízení

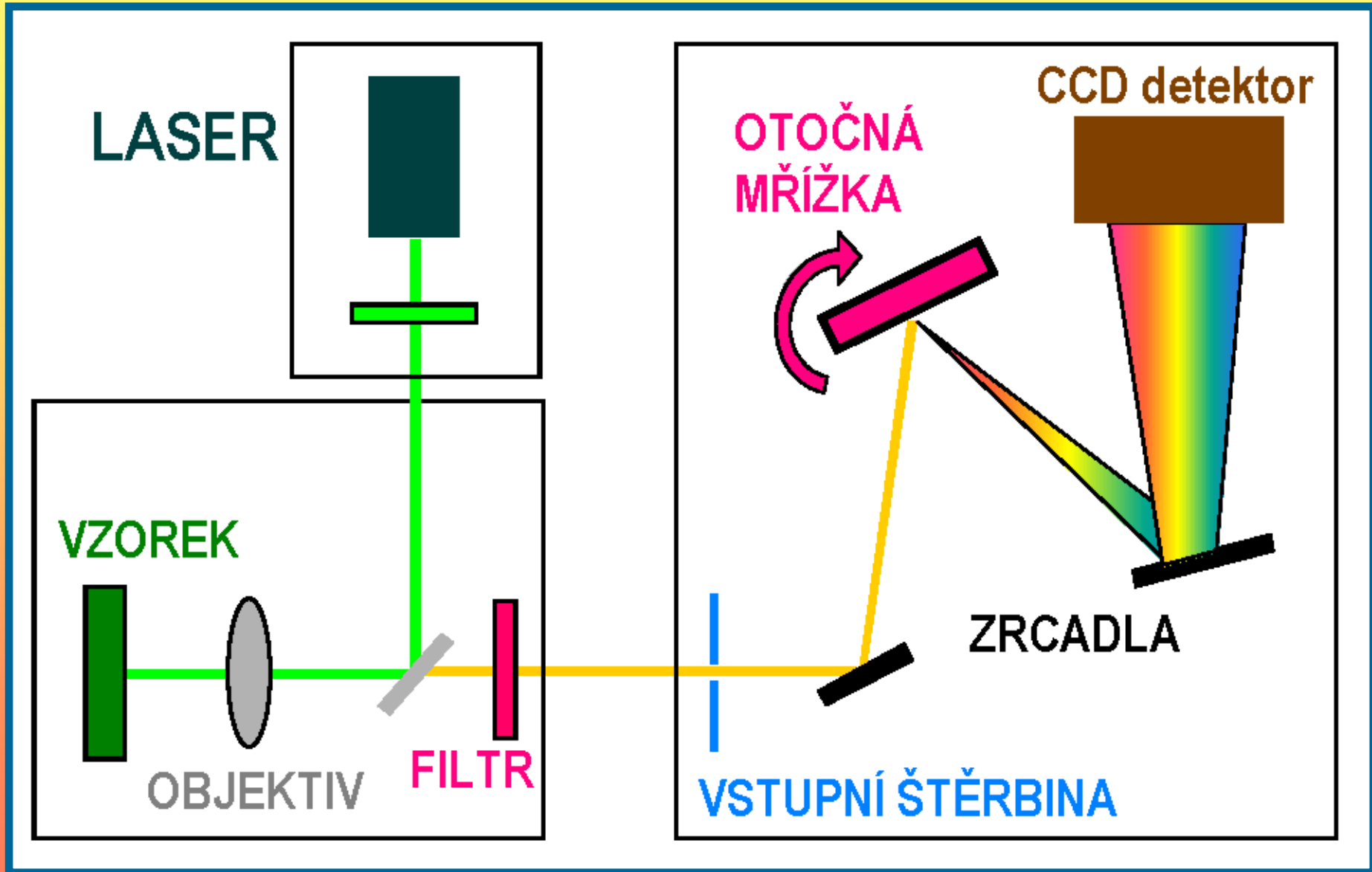
Caspers et al. :

Journal of Investigative Dermatology 116(3):434-442 (2001)

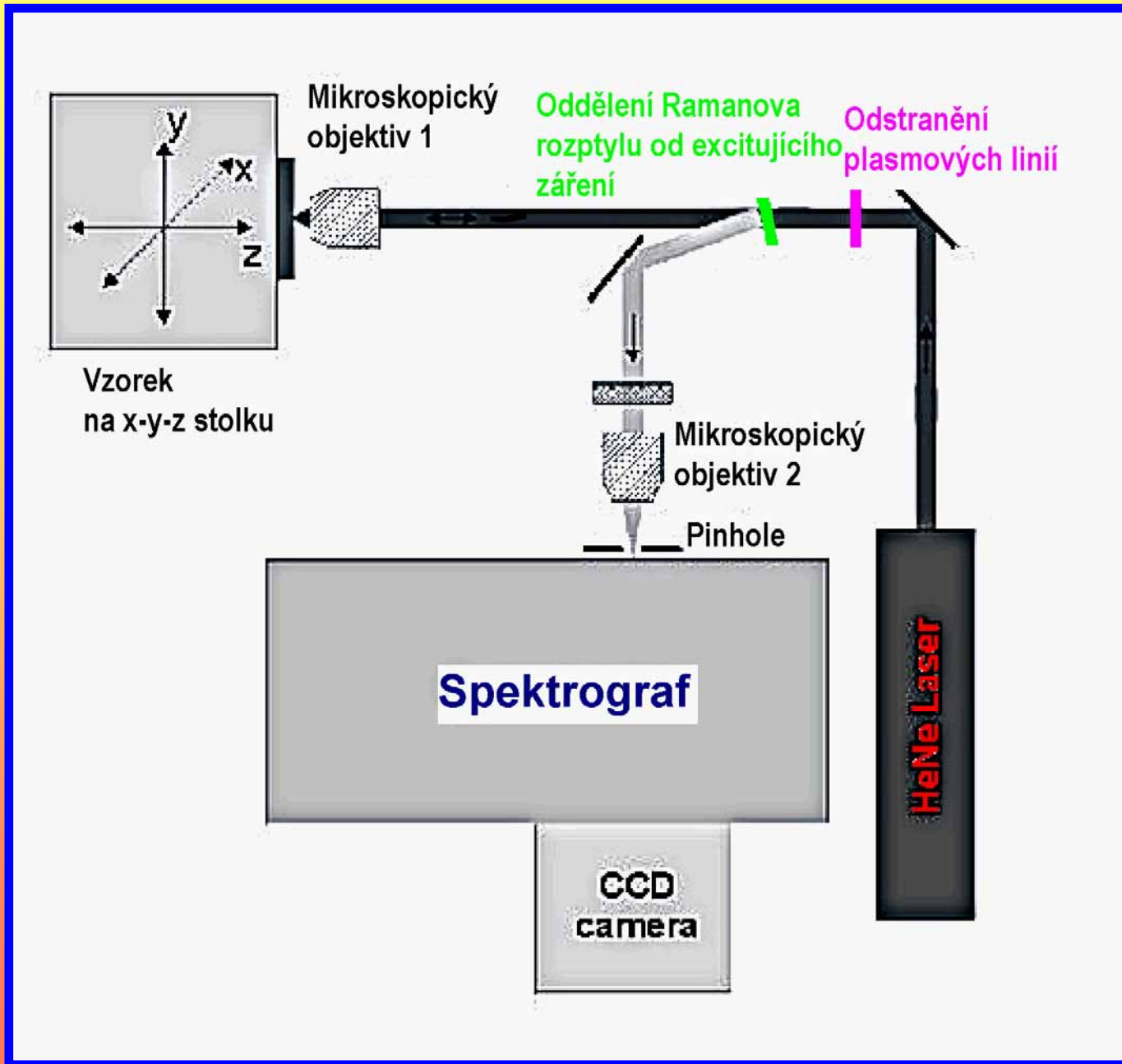
Externí sondy – vláknová optika

Schéma Ramanova disperzního přístroje

Schéma Ramanova mikroskopu

Principy FT Ramanovy spektroskopie

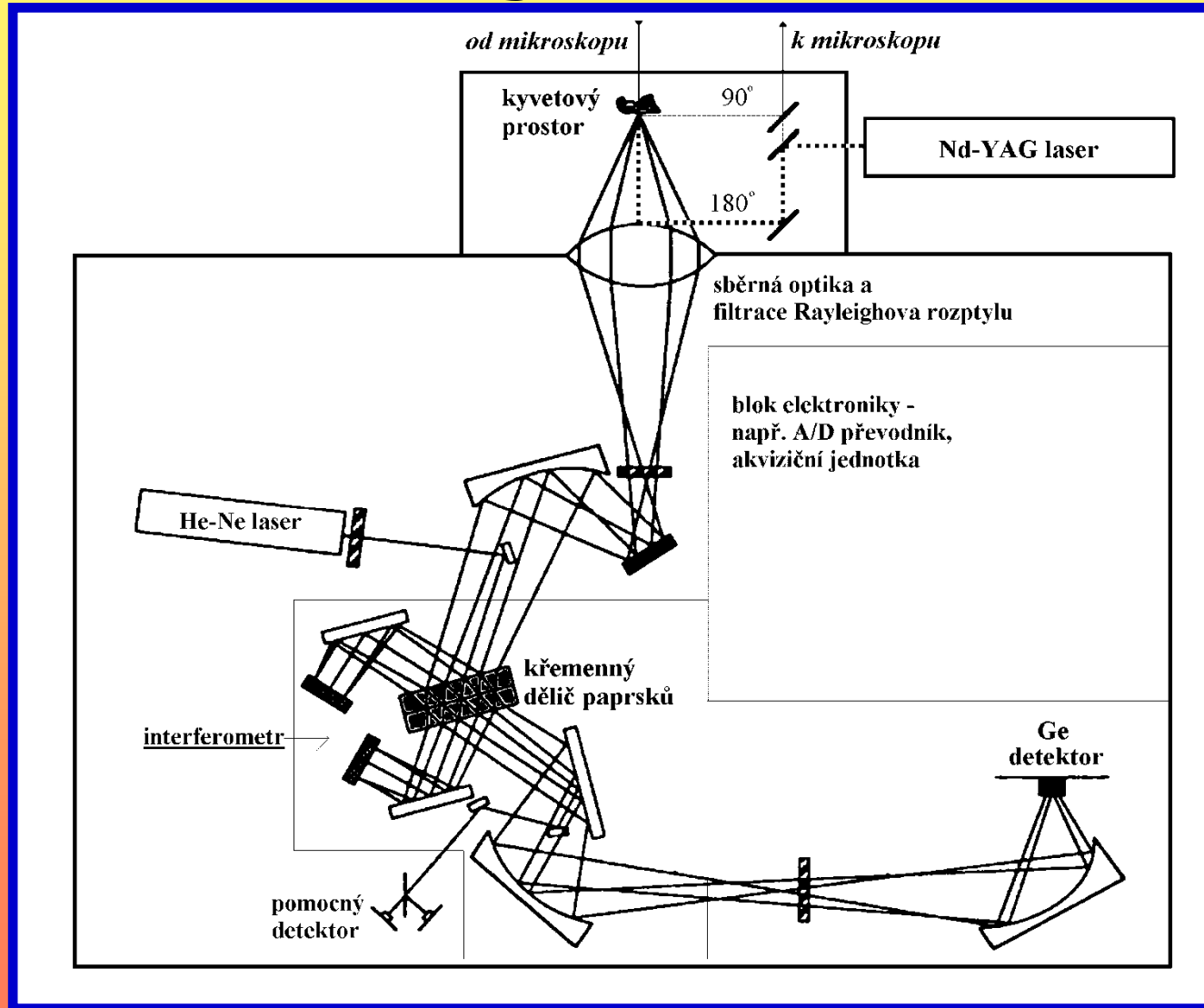

Schéma FT Ramanova spektrometru s NIR excitací

Instrumentace

Materiály pro dělič paprsků

<u>Propustný materiál</u>	<u>Polopropustný povlak</u>	<u>rozsah použití</u> [cm ⁻¹]
křemen	Si (Fe ₂ O ₃)	23 000 – 4 000
CaF ₂	Si (Fe ₂ O ₃)	10 000 – 1 000
KBr	Ge	4 700 – 350
CsI	Ge	4 000 – 200

Instrumentace

Lasery pro excitaci Ramanova jevu

<u>TYP laseru</u>	<u>vlnová délka [nm]</u>
He-Ne	632,8
Ar ⁺	514,5
Ar ⁺	488,0
Ar ⁺	457,9
Kr ⁺	568,2
Kr ⁺	647,1
Kr ⁺	676,4
Kr ⁺	752,6
Nd-YAG	1064
Nd-YAG - 2f	532
diodové	780, 785 - NIR
barvivové	360 - 750 - UV, vis

Instrumentace

Vzorkování

- makroskopické – vialky, skleněné kyvety (NMR, UV-vis ...), možnost měřit přes tenkou vrstvu polymeru

Vzorkování

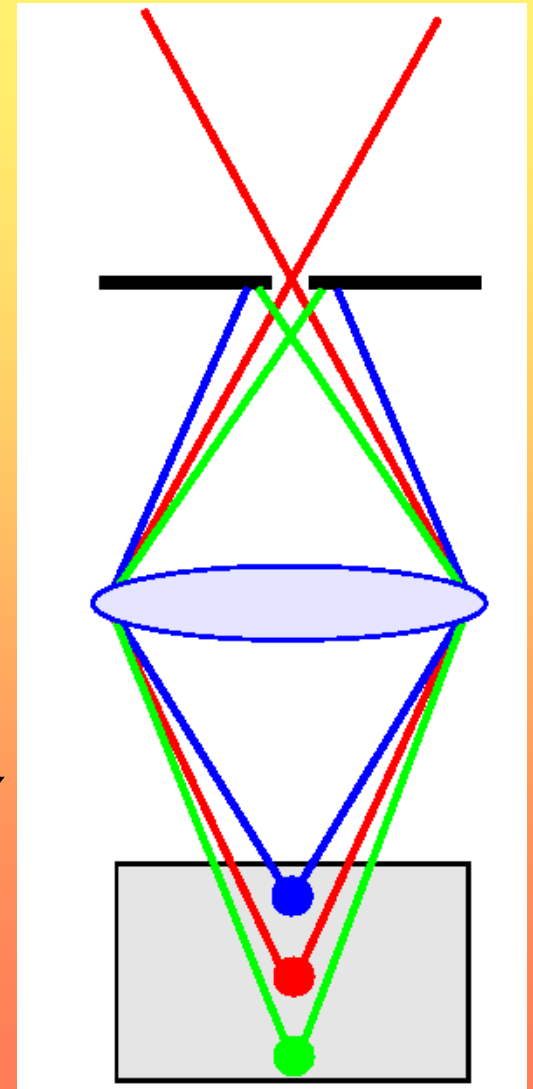
-příklady

-Nicolet

Ramanova mikrospektroskopie

- **Dispersní**
  - viditelná excitace
  - možnost konfokálního režimu pro lepší prostorové rozlišení
- **FT Ramanova**
  - NIR excitace
  - horší prostorové rozlišení
  - menší riziko fotorozkladu a fluorescence

Speciální techniky

- **rezonanční - RR**
- **povrchem zesílený - SERS**
- **rezonanční povrchem zesílený - SERRS**
- **fotoakustický - PARS**
- **hyperRaman**
- **koherentní anti-Stokes - CARS**
- **koherentní Stokes - CSRS**

Studované materiály

VZORKY – pevné látky, kapaliny, fázové rozhraní

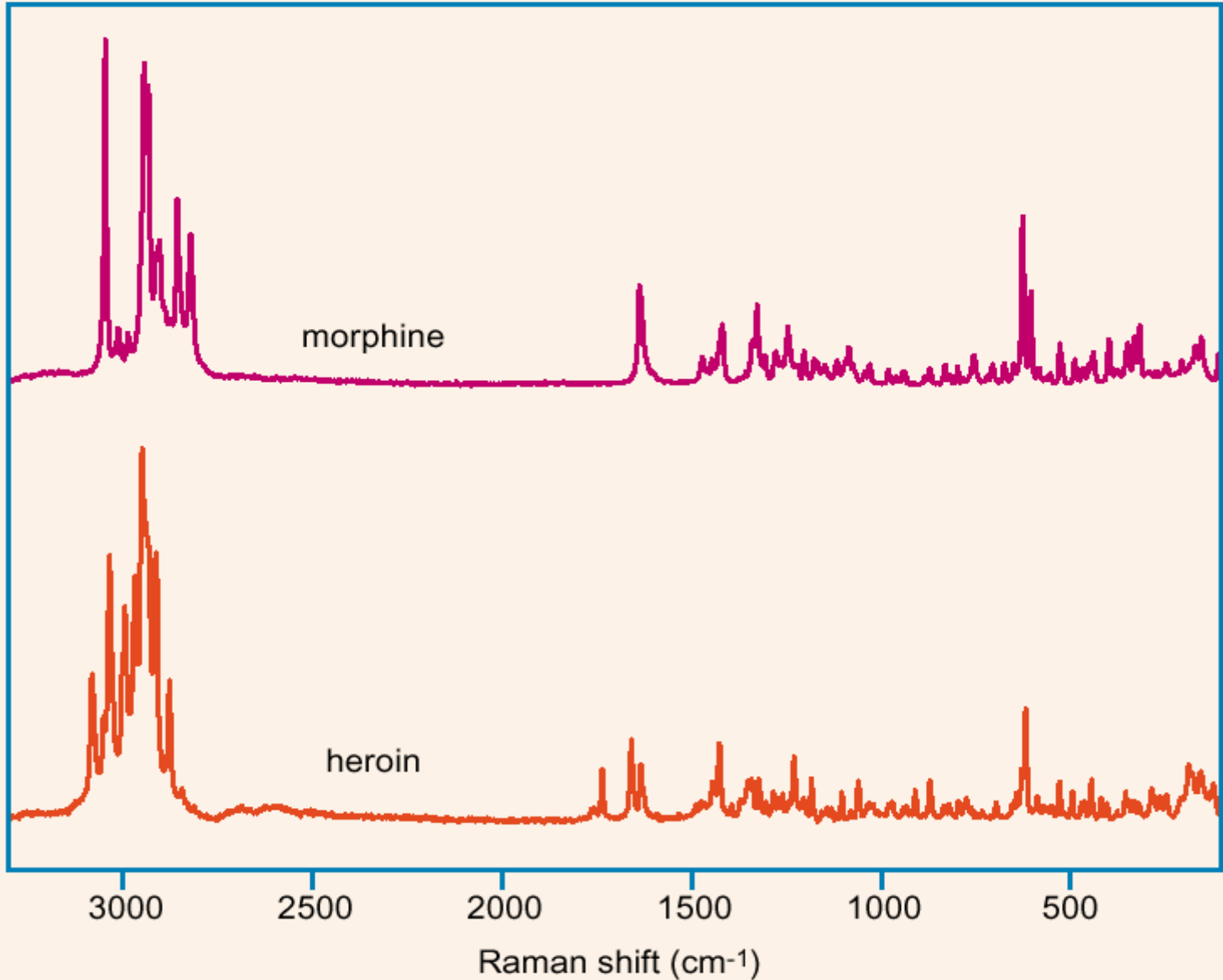
- příklady

- **anorganické** - *korozní vrstvy, povrchy pevných disků, křemík, amorfní uhlík, diamanty*
- **organické** - *supramolekulární systémy, kontaminanty v životním prostředí*
- **polymery** - *fotolabilní materiály*
- **biologické** - *in vitro, in vivo*
- **geologické** - *minerály, horniny*
- **archeologické** - *od paleolitu po novověk*

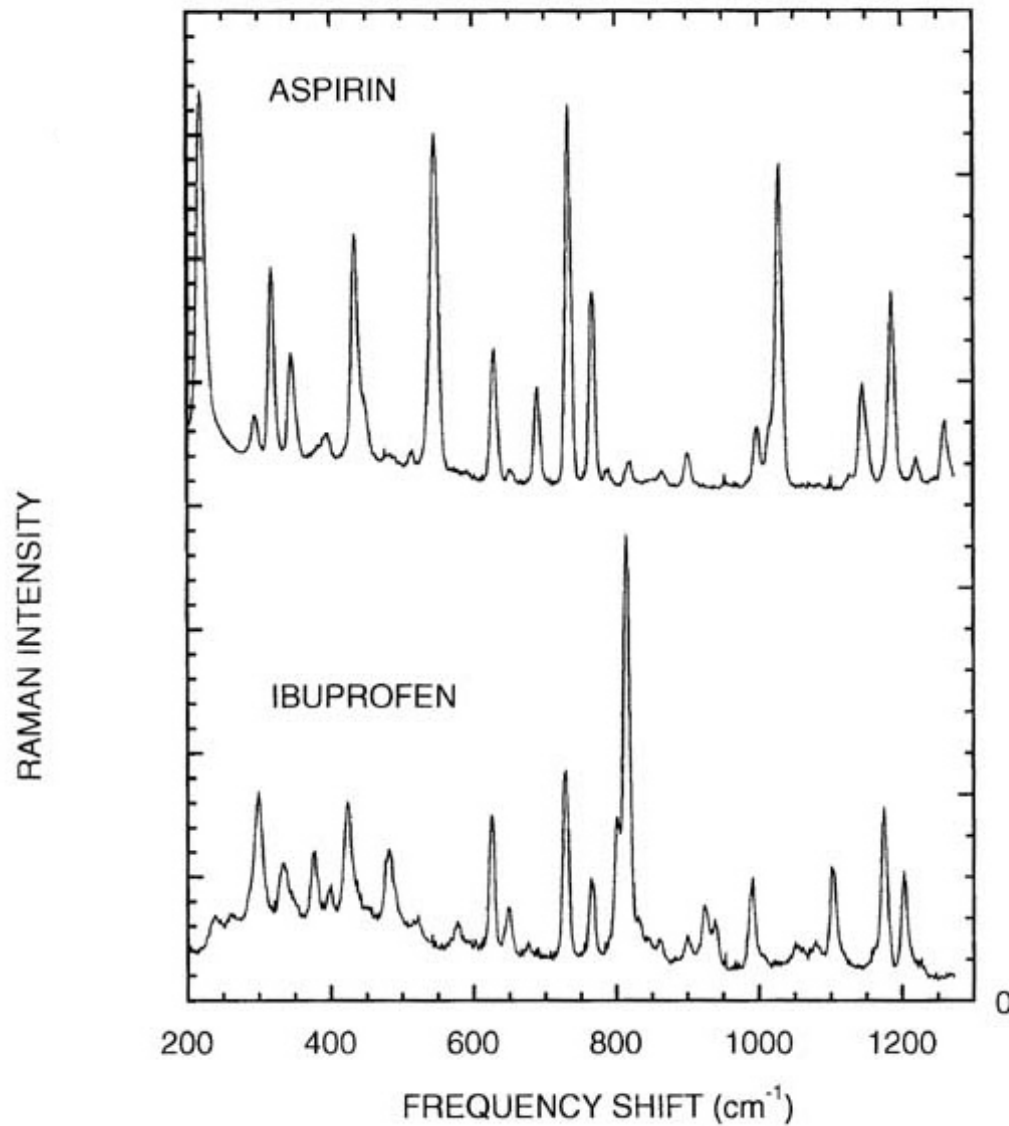
Použití spektrálních dat

- **Interpretace spekter – strukturní analýza, identifikace látek – spektrální knihovny**
- **Intenzita pásů – kvantitativní analýza**
- **Časově rozlišená spektra – kinetické studie**
- **Teplotně závislá spektra**
- **Analýza směsí – identifikace subspekter – faktorová analýza**

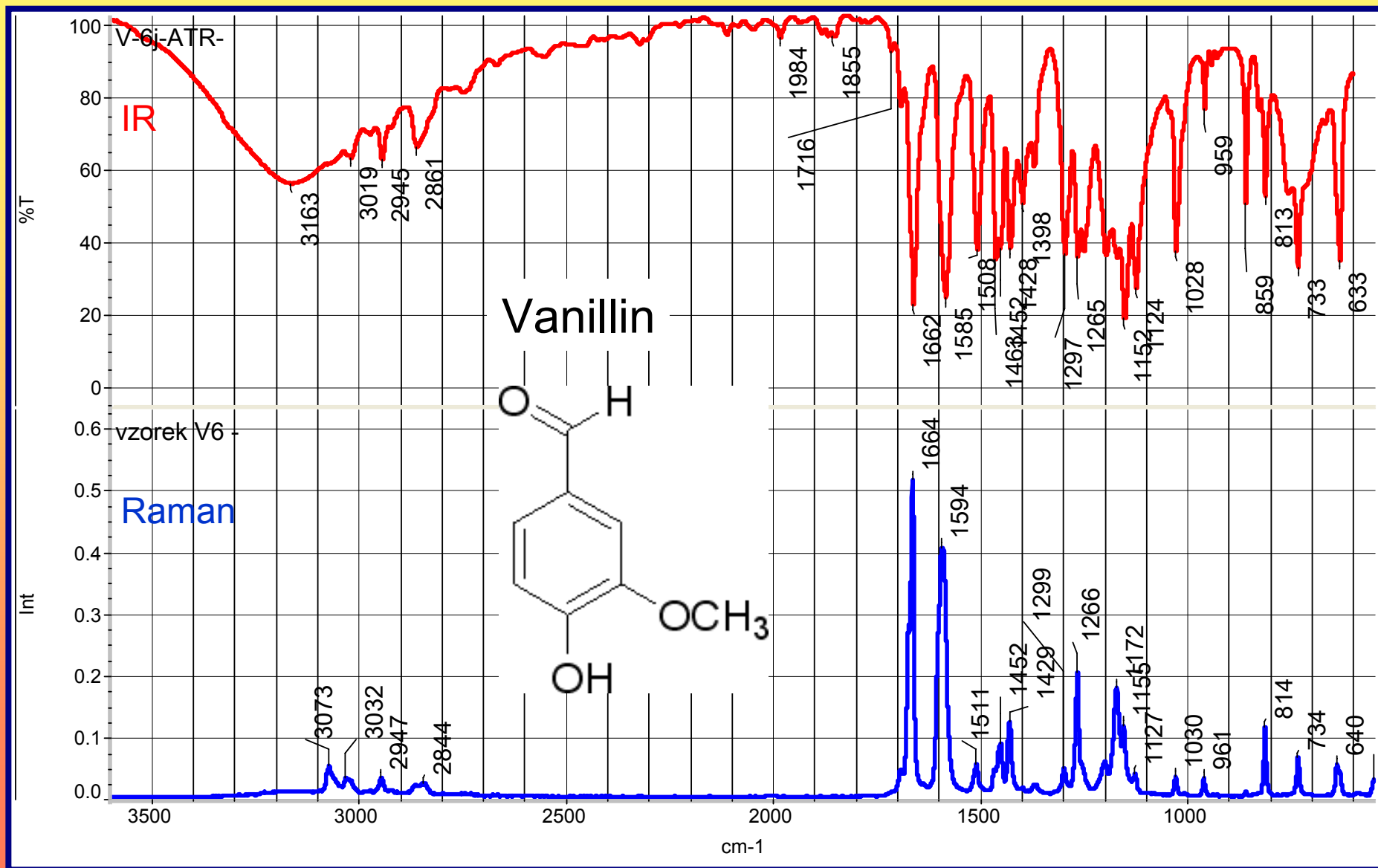
Identifikace drog

Identifikace léčiv

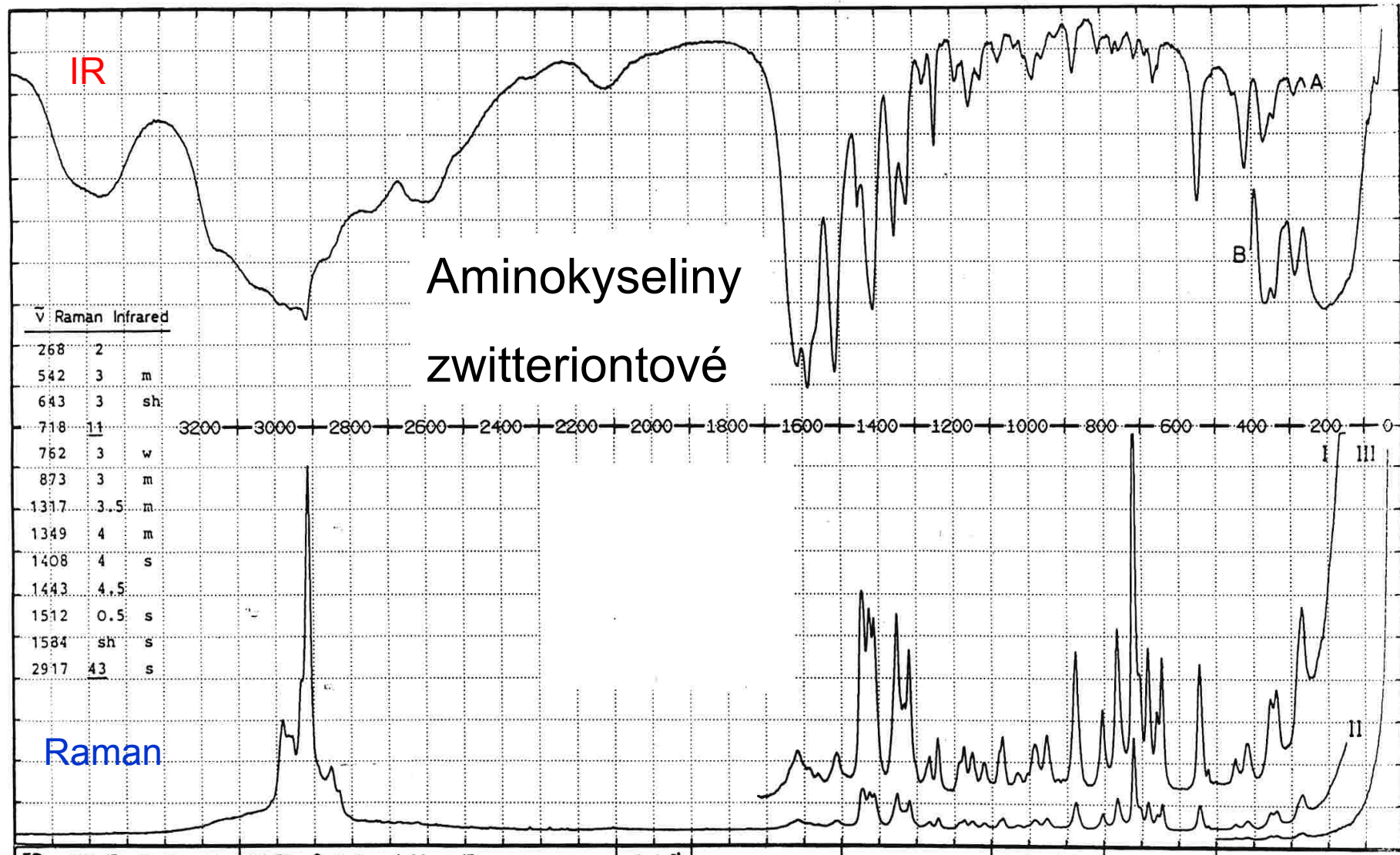

Rozdíly IČ a Ramanovy spektrometrie

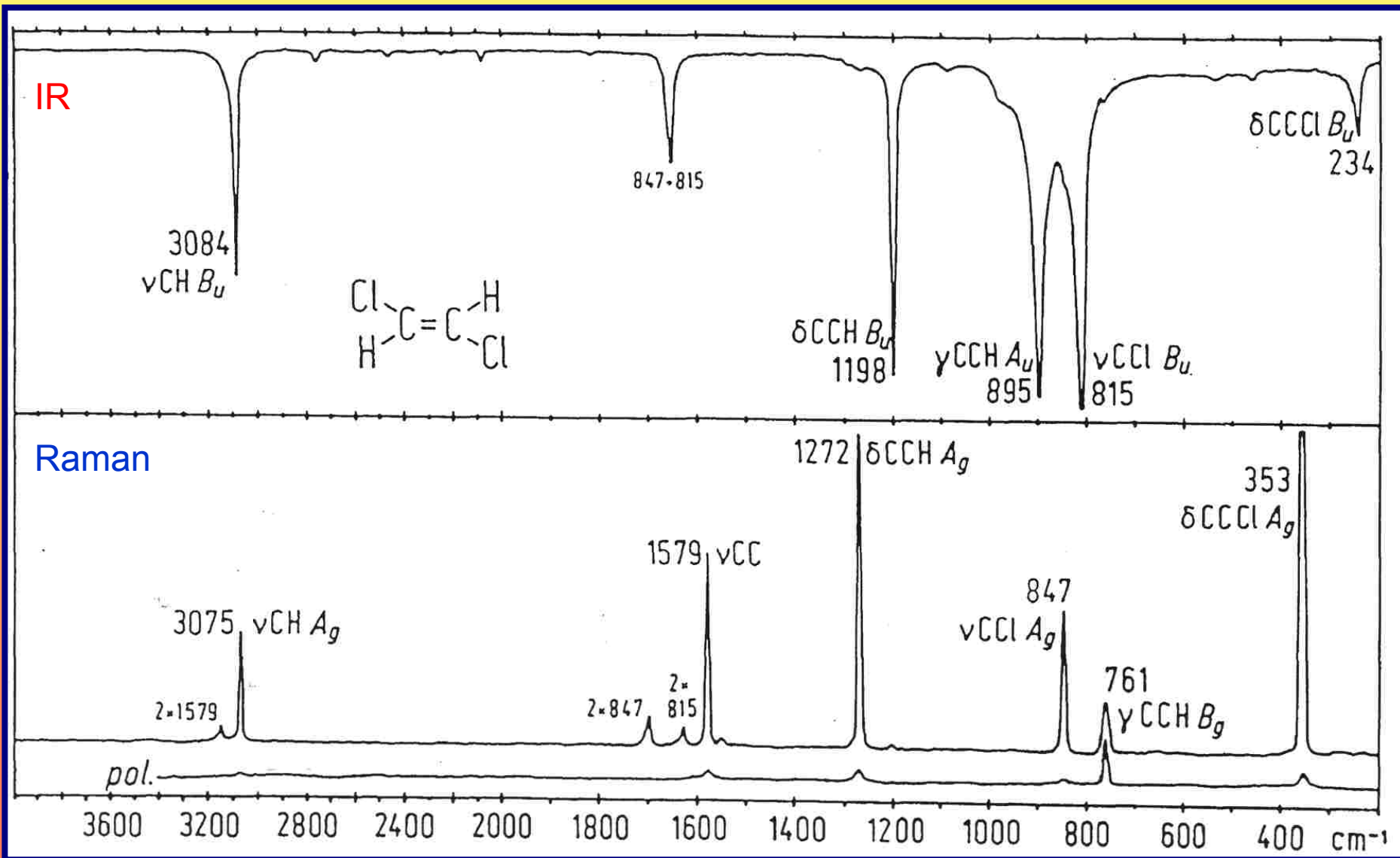

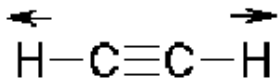
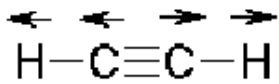

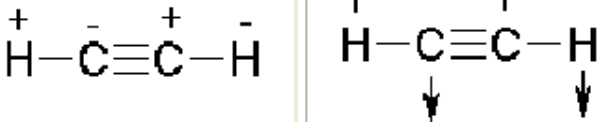
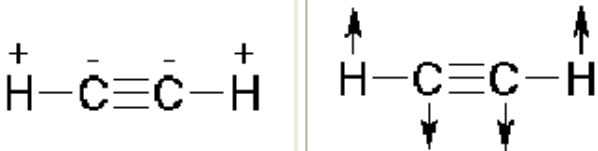
Rozdíly IČ a Ramanovy spektrometrie

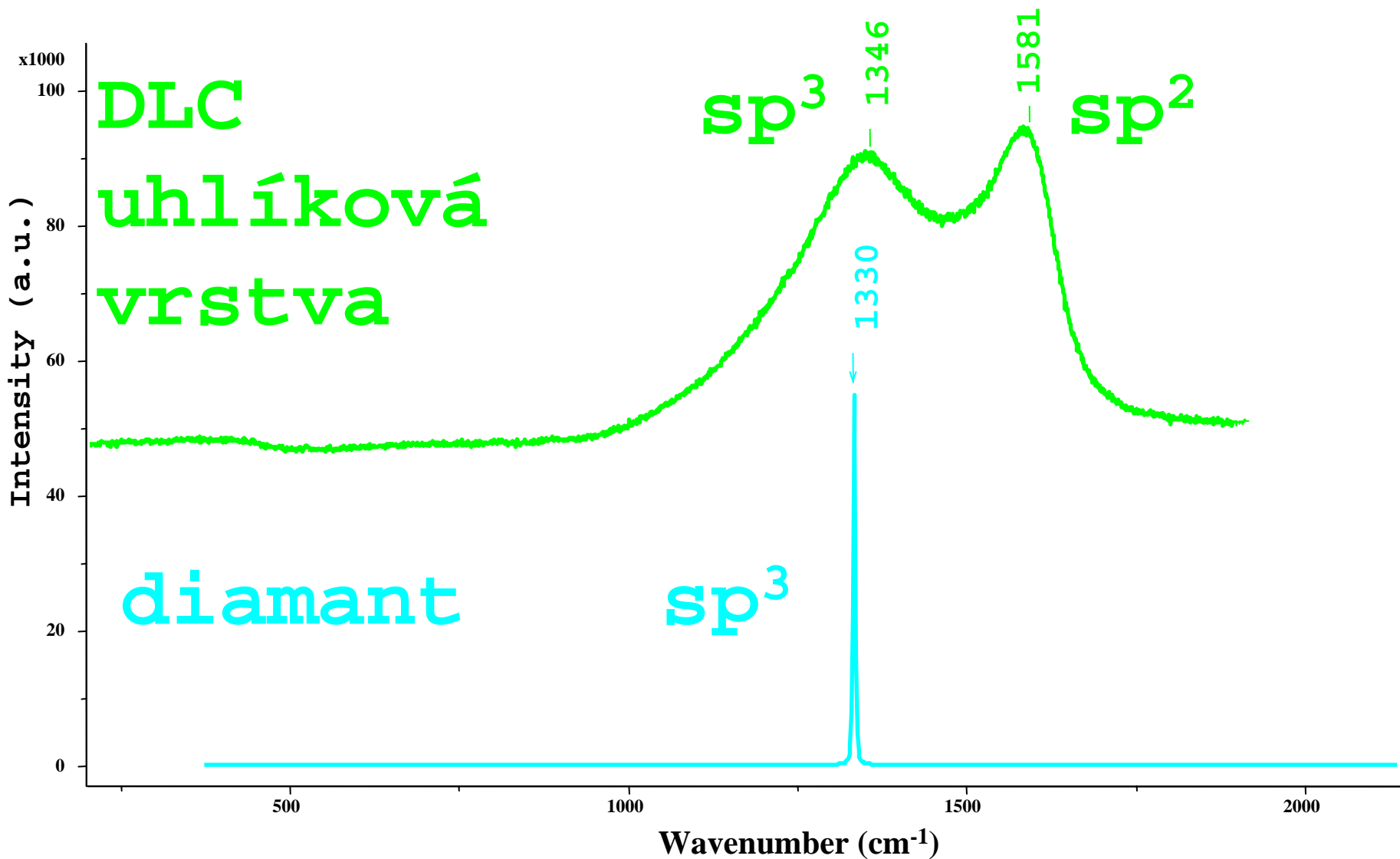
Rozdíly IČ a Ramanovy spektrometrie

Rozdíly IČ a Ramanovy spektrometrie

Normal mode		Symmetry	Description	Activity	Wavenumber (cm ⁻¹)	
					C ₂ H ₂	C ₂ D ₂
	ν_1	Σ_g^+	CH stretching symmetric	Rp	3373	2705
	ν_2	Σ_g^+	CC stretching (sym)	Rp	1974	1765
	ν_3	Σ_u^+	CH stretching antisymmetric	IR	3295	2439
	ν_4	Π_g	Deformation symmetric	Rdp	613	512
	ν_5	Π_u	Deformation antisymmetric	IR	730	539

Ramanova spektrometrie

Pohyb atomů v molekule

VIBRACE

INTERPRETACE

VIBRAČNÍCH SPEKTER

- CHARAKTERISTICKÉ PÁSY FUNKČNÍCH SKUPIN

* zjištění typu skeletu a identifikace substituentů

- SPEKTRUM JAKO „OTISK PALCE“

* identifikace ČISTÉ LÁTKY

- KNIHOVNY SPEKTER

Interpretace spekter

- srovnávání s databází
  - tištěné katalogy
  - elektronické knihovny
- tabulky charakteristických pásů
  - kombinované IR + Raman
- srovnání s vypočtenými spektry
  - kvantově chemické výpočty
    - ab initio, empirické

Normální vibrační módy a charakteristické vibrace funkčních skupin

- některé vibrační módy jsou lokalizovány jen v určité části molekuly
  - vibrace skupin s vodíky (lehké atomy)
  - vibrace násobných vazeb (odlišná síla vazby)
  - vibrace substituentů: $-\text{NO}_2$, $-\text{SO}_2$, $-\text{P}=\text{S}$, $(-\text{S}-\text{S}-)$, $-\text{C}=\text{S}$
 $-\text{F}$, $-\text{Cl}$, $-\text{Br}$, $-\text{I}$
- **problém spřažení vibrací** (při srovnatelné hmotnosti atomů a srovnatelné síle vazeb)
- **problém symetrie**
- **problém vlivu okolí na sílu vazby** (posuny pásů)
- **problém rigidity struktury, otázka konformerů**

Normální vibrační módy a charakteristické vibrace funkčních skupin

- některé vibrační módy jsou lokalizovány jen v určité části molekuly

•vibrace skupin s vodíky

• <u>H</u> -C-C	pod 3000 cm^{-1}	-CH ₃ , -CH ₂ , -CH
• <u>H</u> -C=C	$3100 - 3000 \text{ cm}^{-1}$	-C=CH ₂ , -C=CH-, Ar
• <u>H</u> -C≡C	$3340 - 3280 \text{ cm}^{-1}$	(3333 cm^{-1} C ₂ H ₂ , 3310 cm^{-1} HC≡C-C ₅ H ₁₁)
• H-O, H-N, H-S, H-B		

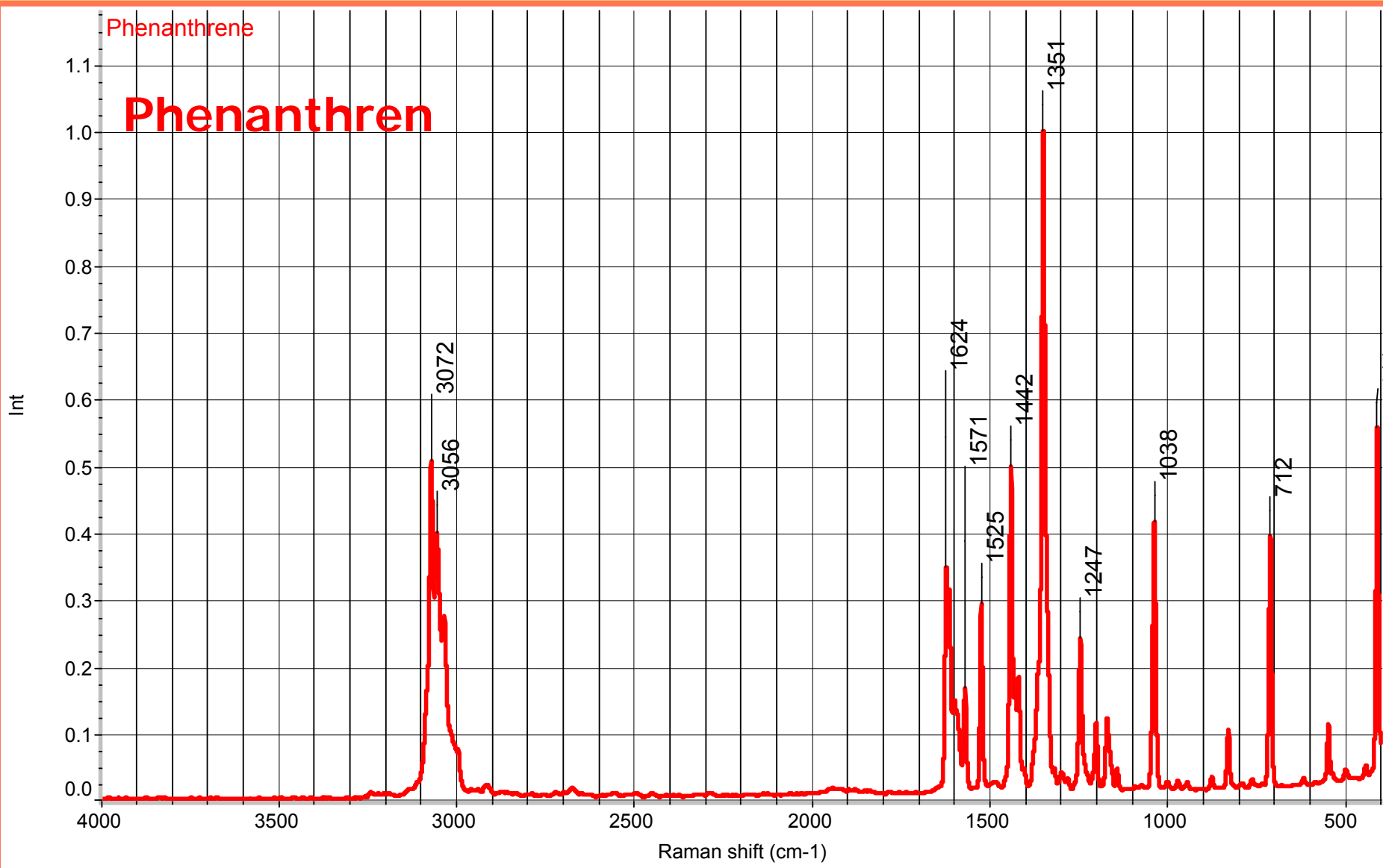

Stručná tabulka pro biologicky významné molekuly

Frequency, cm^{-1}						Group Vibration	Intensity ^a		Description	Mainly observed in
4000	3000	2000	1500	1000	500		IR	Raman		
						O-H stretch	vs	vw	Hydroxyl	Liquid phase
						=C-H stretch	s-m	m	Unsaturated	Lipids
						-C-H stretch	s-m	m	Saturated	Lipids
						-C=N stretch	m	s	Nitrile	
						C=O stretch	s	m-w	Ester	Lipids, Amino Acid
						C=O stretch	s	w-m	Carboxylic acid	Lipids, Amino Acid
						C=O stretch	s	m-s	Amide I	Proteins
						C=C stretch	m-w	s	Not conjugated	Lipids
						C=C stretch	m	s	<i>Trans</i>	Lipids
						C=C stretch	m	s	<i>Cis</i>	Lipids
						N-H bending	s	w	Amide II	Proteins
						C-H scissoring	m	m-w	Aliphatic -CH ₂	Lipids
						C-O stretch	s		Carboxylates	Amino Acids, Lipids
						N-H bending	w-m	var	Amide III	Proteins
						P=O stretch	vs	m-w	Phosphate ester	Lipids, Nucleic Acids
						Fingerprint from skeleton				
						C-O stretch	s	m-w	Ether	Carbohydrates
						Skeletal mode		m	α -(1 $\rightarrow$ 4) linkage	Starch
						C-O-C skeletal	m-w	m-w	β -configuration	Glucose, galactose, mannose
						C-O-C skeletal	m-w	m	α -configuration	
						C-H rocking	w-m	vw	Aliphatic -CH ₂	Lipids
						Skeletal mode		vs		Starch

^a s = strong, m = medium, vs = very strong, vw = very weak

Pohyb atomů v molekule

Pohyb atomů v molekule

